

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Jakub Štogr, BBS

Proměny autority vzhledem k vývoji médií

[Authority transformation with reference to media changes]

Diplomová práce

Praha 2007

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Denisa Kera, PhD.

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro Bc. Jakub Štogr

obor Informační studia a knihovnictví

Název tématu: Proměny autority vzhledem k vývoji médií

Zásady pro vypracování:

Práce se věnuje tématu autority, které je nutné zkoumat v mezioborovém kontextu. Cílem je popsat souvislost mezi různými způsoby komunikace či sdílení obsahu a vznikáním či identifikací autority.

Použitou metodou je komparace, a to ve smyslu sledování různých podob a projevů autority vzhledem k různým médiím.

Významnou otázkou, kterou práce řeší, jsou také důvody proměn autorit, popř. jejich odeznívání a zánik. V centru zájmu budou kromě informačních toků též proměny obsahů sdělení, a proměny jejich interpretace v psychologickém, sociálním i filosofickém kontextu.

Práce bude upravena podle platných směrnic a normativních dokumentů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah průvodní zprávy:

Seznam odborné literatury:

1. BAUDRILLARD, J. *Simulations and Simulacra*. In POSTER, M. (ed.). Jean Baudrillard : selected writings. Stanford : Stanford University Press, 1988, s. 166-184. Dostupný na WWW: <http://www.stanford.edu/dept/HPS/Baudrillard/Baudrillard_Simulacra.html>.
2. CIFOLOLLI, A. Phantom authority, self-selective recruitment and retention of members in virtual communities : The case of Wikipedia. *First Monday* [online]. December 2003, vol. 8, no. 12 [cit. 2006-11-12]. Dostupný na WWW: <http://firstmonday.org/issues/issue8_12/cifolli/index.html>.
3. WEI, C. *Formation of Norms in a Blog Community : Into the Blogosphere : Rhetoric, Community, and Culture of Weblogs* [online]. [cit. 2006-11-12]. Dostupný na WWW: <http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/formation_of_norms.html>.
4. WHITFORD, J. Pragmatism and the untenable dualism of means and ends : Why rational choice theory does not deserve paradigmatic privilege. *Theory and Society*. 2002, vol. 31, no. 3, s. 325-363.

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Denisa Kera, Ph.D.

Datum zadání diplomové práce: 14.11.2006

Termín odevzdání diplomové práce:

L.S.

PhDr. Richard Papik, Ph.D.

Vedoucí součástí /editel ÚISK FF UK

Děkan FF UK

V Praze dne 14.11.2006

- 1 -12- 2006

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje.

V Praze, 14. prosince 2007

.....

Jakub Štogr, BBS

Identifikační záznam

ŠTOGR, Jakub. *Proměna autority vzhledem k vývoji médií [Authority transformation with reference to media changes]*. Praha, 2007. 69 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2007. Vedoucí diplomové práce Mgr. Denisa Kera, PhD.

Abstrakt

Práce se věnuje teoretickým aspektům autority ve vztahu k informacím a znalostem z pohledu informační vědy. Mapuje příčiny vzniku autority, její vlastnosti, proces jejího přiřazování a hodnocení a sleduje její možný vývoj v čase. Součástí práce je i shrnutí a reflexe trendů, které mají silný vliv na media a společnost, například vznik kyberprostoru, zrychlení vývoje společnosti, extenze smyslů, sociální sítě a kolaborativní postupy tvorby.

Klíčová slova

Autorita, informační věda, data, informace, znalosti, komunikace, komunikační modely, autopoiesis, kyberprostor, média

Abstract

The Master's thesis is focused on the concept of authority and its theoretical aspects. The concept is closely related to information and knowledge - it is therefore investigated from the information science point of view. The origin and characteristics of the concept of authority, process of authority assignment and evaluation together with the possible change in time are described in detail. The thesis also includes a summary of key findings and a reflection of current trends with high impact to media and society, i.e. cyberspace formation, acceleration of society development, extension of senses, social networks and the process of collaborative content creation.

Keywords

Authority, information science, data, information, knowledge, communication, communication models, autopoiesis, cyberspace, media

OBSAH

PŘEDMLUVA

1.	ÚVOD.....	1
2.	INFORMAČNÍ PROCESY.....	2
2.1.	ÚVOD.....	2
2.2.	SHANNON, WIENER, VICKERY	2
2.3.	ZPRÁVA VS. INFORMACE	4
2.4.	CO JE INFORMACE? – JINÝ POHLED	6
2.5.	SYNTÉZA	7
2.6.	REFLEXE NOVÉHO MODELU	9
3.	AUTORITA – TEORIE	12
3.1.	ÚVOD.....	12
3.2.	AUTORITA – NEGATIVNÍ VYMEZENÍ	12
3.3.	AUTORITA – MAPOVÁNÍ VÝZNAMU.....	12
3.3.1.	<i>Autorita jako vlastnost</i>	<i>13</i>
3.3.2.	<i>Autorita a vzájemnost.....</i>	<i>13</i>
3.3.3.	<i>Autorita, její rámec a obsah.....</i>	<i>13</i>
3.4.	AUTORITA – JEJÍ VZNIK V MODELU BEZ JINÝCH AUTORIT	14
3.4.1.	<i>Autorita – očekávání a tážení se jako prvohybatelé</i>	<i>15</i>
3.4.2.	<i>Autorita – přiřazení, moc a bariéry</i>	<i>17</i>
3.4.3.	<i>Autorita – změny v čase.....</i>	<i>20</i>
3.4.4.	<i>Autorita – reflexe proměnlivosti.....</i>	<i>26</i>
3.	AUTORITA – REÁLNÝ POHLED	30

3.1.	KYBERPROSTOR – NOVÉ PROSTŘEDÍ.....	30
3.2.	KÓD JAKO ZÁKON	31
3.3.	POPŘENÍ VZDÁLENOSTÍ	35
3.4.	EXTENZE A NOVÉ SMYSLY	36
3.5.	A2A	39
3.6.	ZAHLCENÍ	41
3.7.	ZRYCHLENÍ	42
3.8.	TRANSPARENTNOST A AUTORSTVÍ	43
3.9.	NETWORK SOCIETY – DYNAMIKA PROMĚNY VAZEB.....	45
3.10.	PONECHÁNÍ OTEVŘENOSTI V PEVNĚ DANÉM RÁMCI – „WEB 2.0“ A SOCIÁLNÍ SÍTĚ.....	46
3.11.	SÍLA KOOPERACE ČILI KOLABORATIVNÍ PRINCIPY SÍTĚ.....	47
3.12.	KONTEXT PROMĚNY MÉDIÍ.....	48
	ZÁVĚR	50
	SEZNAM SCHÉMAT	51
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
	EVIDENCE VÝPŮJČEK	68

PŘEDMLUVA

Diplomová práce je zaměřena na téma autority, konkrétně v kontextu informační vědy. První část se věnuje problematice informace a znalosti s tím, že výsledkem je model s autopoietickými prvky; ten je klíčový ve druhé části práce, která je věnována podrobnému zkoumání autority, konkrétně vzniku autority, jejím charakteristikám, možným změnám v čase apod. Třetí část akcentuje získanou znalost autority v oblasti současné společnosti, když se zaměřuje na nové trendy nesené změnou médií a technologií a hledá, kde autorita v daném kontextu působí, popř. jak.

Práce je z větší části orientována teoreticky, což je dáno právě snahou o vytvoření solidního terminologického aparátu před započítím detailní analýzy autority. Díky tomu bylo možno pojmy z pohledu informačních procesů a vyhnout se rovině mocenské, kam je často díky negativním konotacím slova autorita zasazována. Výsledkem je důraz na znalost a poznávání, tážení se, což považuji osobně za přínos. Navíc, závěrečná analýza současných sociálních trendů ukázala, že autorita i v tomto pojetí je nosným tématem.

Na dané téma nebyl autorem práce publikován žádný článek, nicméně svým zaměřením a metodikou koresponduje s bakalářskou prací s tématem Zkreslení v nepřímé komunikaci (Štogr, 2003).

Celkový rozsah práce je 69 stran s tím, že práce neobsahuje žádné přílohy; seznam schémat je uveden na konci práce a použité informační zdroje jsou citovány v dobré víře v souladu s ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2.

Autor by rád poděkoval zejména vedoucí této práce Denise Keře za její vstřícný, ale rázný přístup; dík patří též Petře Jedličkové a Kateřině, Viktorovi a Jarmile Štogrovým, a to za cenné rady, doporučení a konzultace v průběhu zpracování této práce.

1. Úvod

Práce se zabývá tématem autority, konkrétně autority z pohledu informační vědy. Autorita je zasazena do souvislosti s informačními procesy v modelu, který vznikl syntézou tradičního pojetí informací jako předávání zprávy mezi zdrojem a příjemcem a ideou sekvence data – informace – znalosti.

V úvodní kapitole „Informační procesy“ se tedy budu zabývat vymezením pojmů data, informace, znalost a dalších pojmů souvisejících. Důvodem je na jedné straně značná rozrůzněnost v názlehu na obsah těchto základních stavebních kamenů teoretického zkoumání procesů vnímání a zpracování informací, na straně druhé snaha do tradiční řady „data – informace – znalost“ přidat element nový, konkrétně tzv. „původce informace“.

Další kapitola je věnována samotné autoritě, konkrétně otázkám co je autorita, kdo jsou její nositelé, v jakém je vztahu k moci, jak vzniká, jak se může proměňovat v čase apod.

Poslední kapitola je věnována specifickým aspektům tématu autority s ohledem na vývoj médií v nejširším slova smyslu, tedy fenoménům jako je kyberprostor, sociální sítě, kolaborativní tvorba apod.

2. Informační procesy

2.1. Úvod

Dříve než se budu věnovat autoritě, považuji za nutné vyjasnit některé pojmy, které s informačními procesy úzce souvisí, které jsou klíčové jak pro informační vědu, tak pro současnou společnost obecně. Konkrétně jde o data, informace, znalost(i) a vztahy mezi nimi.

Podkladem pro toto zkoumání mi bude krátké historické ohlédnutí na teorii Clauda Shannona a její propojení s pohledem Wienera a Vickeryho. Následně se pokusím o poněkud odlišný pohled na tuto problematiku, abych v závěru této kapitoly výsledný model postavil na syntéze obou předchozích přístupů.

2.2. Shannon, Wiener, Vickery

Do popředí zájmu vědy se pojem informace dostal díky dnes již klasické teorii Clauda Shannona¹, která informaci dala do vztahu s entropií, tj. mírou neuspořádanosti systému, s bity („binary digit“) a která s rozvojem výpočetní techniky našla široké uplatnění v oblasti komprese digitálních dat a jejich přenosu². Přestože je tato teorie na společnost a její komplexní strukturu aplikovatelná jen minimálně, znamenala bezesporu výraznou inspiraci, a to i díky tzv. „Shannon-Weaverovu modelu“³, který používá lineární sekvenci přenosu zprávy: informační zdroj – kódování – informační kanál (a šumy) – dekódování – příjemce.

¹ „Mathematical Theory of Communication“ z roku 1948

² Více z matematické teorie C. Shannona viz např. Wikipedia a její hesla: binary digit (Binary, 2007), Shannon's source coding theorem (Shannon's, 2007), Information theory (Information, 2007) a související.

³ Někdy (ne zcela chybně) uváděn jako „Shannon-Wienerův“, více na Wikipedii (Shannon, 2007)

Vickery (Vickery, 2004, „Chapter 2: A social approach to information“) převádí výše uvedený matematicko-mechanický model na model fungující ve společnosti s podmínkou, že:

„Communication can take place if a source has information and emits it, if a recipient wants the information and accepts it, and if an appropriate channel is available to both.“⁴ (s. 13)

Tyto podmínky se pak na straně odesílatele zcela kryjí s tím, co můžeme nalézt u Norberta Wienera, další postavy spojené s matematickým pojetím informace a s kybernetikou:

„The fundamental idea is the message... and the fundamental element of the message is the decision“⁵ (Wiener podle Hayles, 1999, s. 52⁶)

V obou citacích můžeme vidět jasný odkaz na výběrovost směrem k předávané zprávě, a to jak do potenciálu jejího vzniku (ne každá myšlenka je zprávou), tak do volního procesu jejího odeslání a přijetí.

Vickery dále mimo jiné popisuje možné vlivy na příjemce, které ve výsledku shrnuje do několika řetězců (chains) a jeden z nich se přímo týká autority. Jedná se o řetězec: společenská pozice – referenční skupina – autorita zdroje – akceptace zprávy (viz. Schéma 1. – Vlivy na příjemce).

⁴ „Komunikace se může uskutečnit, pokud zdroj má informaci a vyšle ji, pokud příjemce informaci chce a akceptuje, a pokud je oběma dostupný vhodný kanál.“ (překlad: autor práce)

⁵ „Podstatná myšlenka je zprávou... a podstatnou součástí zprávy je rozhodnutí.“ (překlad: autor práce)

⁶ S. J. Heim (Heim, 1993) cituje tuto větu v plném znění jako:

„The fundamental idea is the message, even though the message may not be sent by a man and the fundamental element of the message is the decision“.

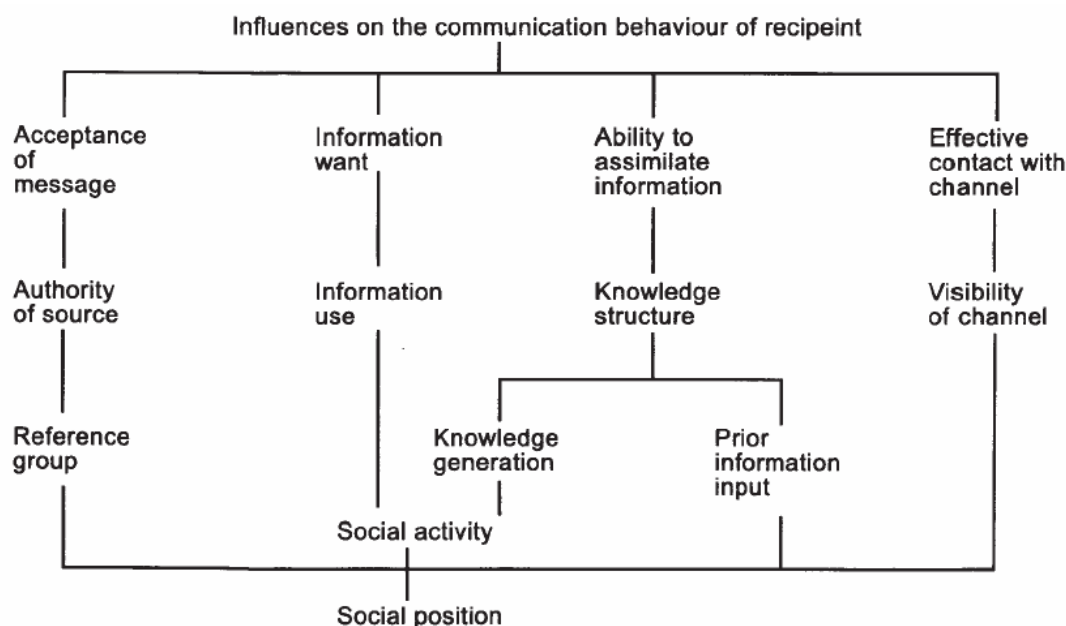

Schéma 1. – Vlivy na příjemce⁷

2.3. Zpráva vs. Informace

Můžeme tedy vidět, že matematický model odesílatel – kanál – příjemce pracuje s pojmem (předávaná) zpráva a (míra) informace nese speciální význam. Po převedení na model společenský se nicméně informace a zpráva stále více prolínají, objevuje se informační potřeba (information want), schopnost informaci vstřebat (ability to assimilate information) apod.

I Vickery nakonec obejde celý problém tím, že upozorní na rozdíl instruování (activity of instruction) a informování, přejde k informačním potřebám konkrétně. Následně v podkapitole s názvem „The information environment“ můžeme číst:

„We do not pay attention to all the messages from our environment... We are selective in our attention. Moreover, each recipient is also a source of messages, both giving and soliciting information.“⁸ (Vickery, 2004, s. 19)

⁷ Převzato z (Vickery, 2004, s. 21, Figure 2.2.)

A konečně, po schématu a popisu filtrování zpráv a předávání informací zjistíme, že:

„The fact that we are bombarded by information messages,... constitutes a barrier to our receiving the information most relevant to our needs.“⁹ (tamtéž).

Dle výše uvedeného se tedy informace jeví jako zpráva, která příjemce ovlivnila, tedy taková, která byla zachycena a byla akceptována (viz. Schéma 2.). Přejít od zprávy k informaci, lze tedy hledat v průběhu procesu zvnitřnění – zpřístupnění sama sebe – zprávě.

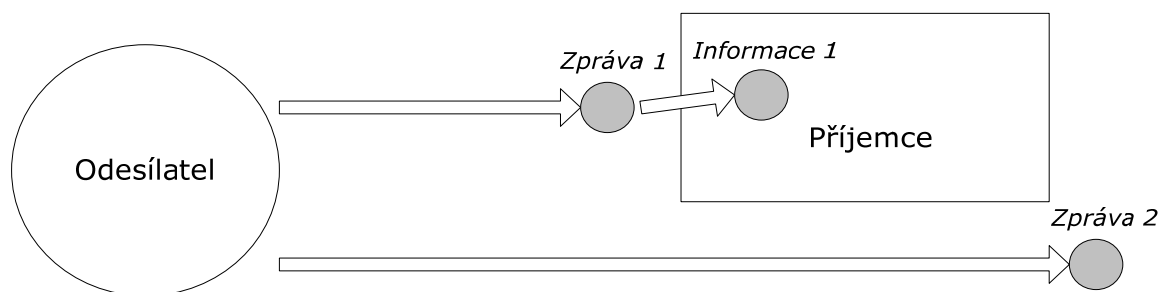

Schéma 2. – Rozdíl zprávy a informace

Nabízí se nicméně otázka, zda je zvolený model – převzatý původně z matematiky a kybernetiky a dále upravovaný, rozšiřovaný a ohýbaný tak, aby reflektoval fungování společnosti – opravdu vhodný. Jak jinak lze informaci chápat, čili: „Co je informace?“ A samozřejmě, co jsou pak data a znalosti.

⁸ „Nevěnujeme pozornost všem zprávám, které z okolí přicházejí – pokud by tomu tak bylo,... Naše pozornost je výběrová. Ba co více, každý příjemce je zároveň zdrojem zpráv, informace nabízí i žádá.“ (překlad: autor práce)

⁹ „Fakt, že jsme bombardováni informačními zprávami,... vytváří bariéru při vnímání informací, které jsou pro naše potřeby nejrelevantnější.“ (překlad: autor práce)

2.4. Co je informace? ¹⁰ – jiný pohled

V běžné řeči i psaném projevu se v současné době slovo informace používá velmi volně, jako kdyby bylo bez specifického významu.

Na jedné straně je asociována s tím, co nás zajímá nebo nezajímá, co chceme vědět nebo naopak víme, co jsme se dozvěděli; tedy s něčím nehmatatelným, spojeným se znalostí či neznalostí a v neposlední řadě s časovým momentem, ve kterém se ptáme.

Na straně druhé je ale vnímána jako objekt s vlastnostmi, cosi, co může být vlastněno, drženo a tedy i přemístěno. To vede k označování informace adjektivy jako:

- „nová“ a „stará“, resp. „relevantní“ a „irelevantní“ (hledisko relevance v daném prostoru a čase závislé na kontextu),
- „tajná“ a „veřejná“; „placená“ a „neplacená“ apod. (míra dostupnosti, popř. zpřístupnění pro určité skupiny).

Obě tyto polohy jsou přitom vzájemně provázané, jen zvýrazňují jiný úhel pohled – jedna se vztahuje ke konkrétní osobě, druhá k obecnému chování v rámci prostředí.

Z výše uvedeného vyplývá, že z pohledu konkrétní osoby jsou jednotlivé informace sice identifikovatelné, ale zároveň integrální součástí její znalosti¹¹. Je

¹⁰ V následujících odstavcích se věnuji vymezení pojmů ze subjektivního úhlu pohledu a pro účely této práce. Problematika samotná by vydala na několik diplomových prací, jsou jí věnovány knihy a konference, tj. přesahuje dalece možnosti a prostor jí věnovaný v rámci této práce. Koncept zde prezentovaný nicméně vychází ze závěrů rozsáhlé analýzy, kterou provedl Chaim Zinc (Zinc, 2007), z díla Michaela Bucklanda „Information as thing“ (Buckland, 1991) a je ovlivněna i kritickým pohledem Rafaela Capurra (Capurro, 2007).

¹¹ Záměrně používám singulár „znalost“. Podle mého názoru to lépe vyjadřuje fakt, že každá osoba je jedinečná skrze své interakce se světem, díky informacím. Problém je i v rovině překladu z anglického jazyka, kde se výraz „knowledge“ v plurálu v této souvislosti nepoužívá. Problém je

tedy možno zjistit, která informace chybí (resp. kde je mezera ve znalosti, co není známo, resp. ověřeno) nebo kterou již máme, co známe.

Chování informace vůči prostředí znamená, že musí existovat „informace sama o sobě“ – a zde se nabízí data jako svým způsobem stavební kameny. Z pohledu procesního ale nejsou data „atomy“ (objekty), jsou vlastnostmi.

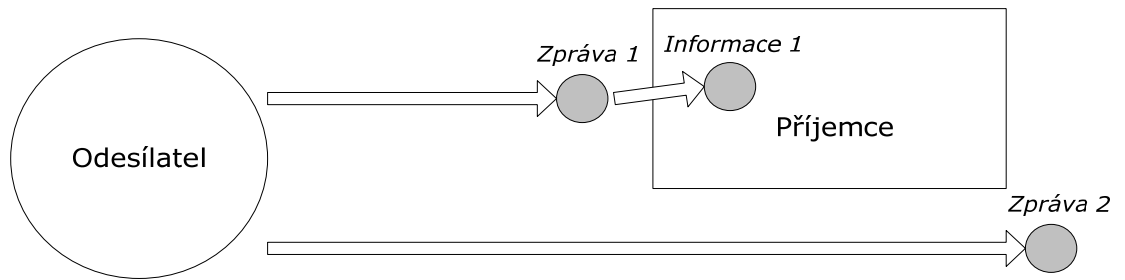
Slovo data pak asociuje výraz „data-báze“ nebo-li obsah bází dat. Tedy skoro vždy ve spojení s čímsi „neživým“, uloženým, deponovaným a neměnným, co musí být teprve cíleně uvedeno do činnosti, ukázáno nebo zpřístupněno. Jsou tedy závislá na konkrétní konfiguraci báze nad nimi, na „gramatice databáze“ (grammar of the database) (Poster, 1990). Sama o sobě tedy nemohou existovat.

2.5. Syntéza

Na jedné straně máme model předávání zpráv (nazvěme ho „Vickeryho“), na straně druhé model „stavební“ (znalostní). Tyto dva přístupy nejdou a priori proti sobě, což umožňuje jejich vzájemnou syntézu (viz Schéma 3.).

zmíněn i v *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (KTD)* (viz termín „knowledge“) vzhledem k normě ČSN ISO 5127-2003.

Model Vickeryho

Model znalostní

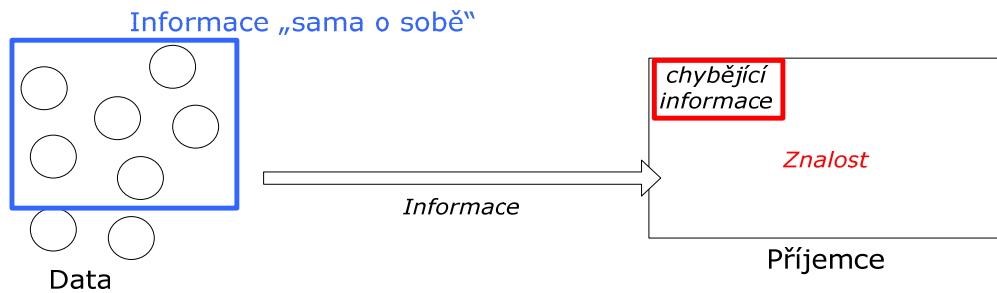

Schéma 3. – Vickeryho model a model znalostní

V obou případech jde o procesy, které nějakým způsobem obohacují příjemce, a to skrze informace. Dále pak mají společný zdroj (odesílatel resp. „informaci samu o sobě“). Existence zpráv emitovaných takovýmto zdrojem, které příjemce „minou“, nestanou se nikdy informacemi (ve Vickeryho modelu). Jsou z pohledu znalostního modelu projevy chování „informací samých o sobě“ v prostředí. Výsledkem syntézy je pak následující model (Schéma 4.):

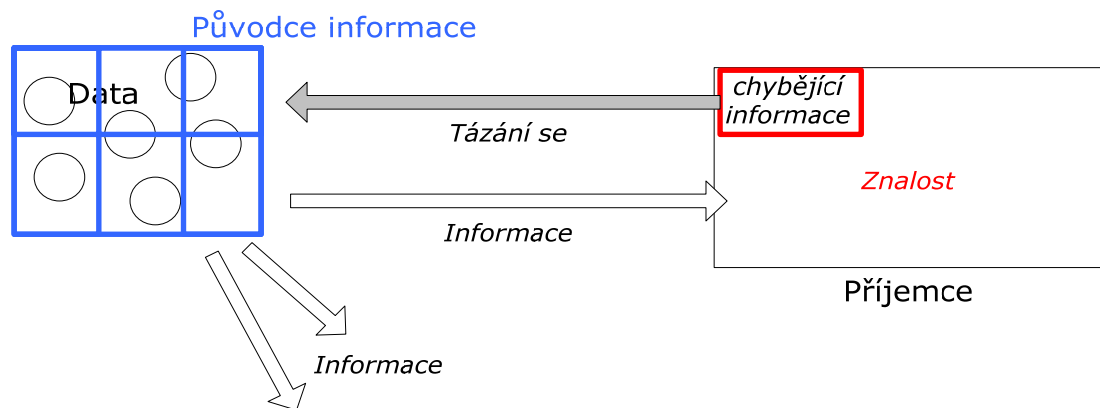

Schéma 4. – Model vzniklý syntézou

Shrneme-li v krátkosti výsledný nový model, pak je na první pohled zřetelné, že je silně orientován na příjemce, na jeho úhel pohledu. Pouze on je nositelem znalosti, dokáže identifikovat chybějící informace, tj. nedostatek evidence, informační potřebu, a zároveň má možnost tázat se svého okolí.

V novém modelu se pak objevují data jako vlastnosti „původce informace“ (ekvivalentní odesílateli, resp. zastupující „informaci samu o sobě“), přičemž tímto původcem informace může být libovolná entita, tj. objekt (věc), subjekt (osoba), stroj nebo instituce. Tím, že byl nahrazen odesílatel (zdroj) původcem informace, se tedy nemění nic na tom, že se může jednat o osobu, která vykazuje chování, tj. „emituje zprávy“, jen je zdůrazněn fakt, že sám odesílatel je nutně z pohledu příjemce „složen“ z dat/vlastností.

V následující části se budu možným důsledkům nového modelu věnovat důkladněji.

2.6. Reflexe nového modelu

Budeme-li se ptát na slabá místa modelu, můžeme najít zejména následující:

1. Jaký je vliv prostředí na informace, na tázání, na elementy modelu obecně?
2. Existují data i mimo „rámec“ původce informací?
3. Původce informace nemá možnost tázat se, je postaven pouze do role reaktivní; z toho by vyplývalo, že dokud se příjemce nezačne tázat, nedostane žádnou informaci;
4. Informace, které příjemce „minou“, které nezachytí, v jakém jsou vztahu k informacím, které zachytí?

Pokusím se teď na všechny tyto otázky odpovědět.

Model vychází z předpokladu, že vzájemné působení je možné jen skrze procesy tázání a „in-formaci“ (proces přenosu informace). „Objekty“ jsou zde tedy jen dva: původce informace a příjemce. Data jsou vlastnostmi původce informací a

chybějící informace na straně příjemce je popisem stavu (vlastností) znalosti vzhledem k sama sobě, tj. znalostí (stavu) znalosti.

Příjemce je vskutku ten, který jediný je schopen tázat se svého okolí. Díky znalosti (resp. znalosti jemu chybějících informací) dokáže formulovat své informační potřeby. Tyto je pak schopen cíleně adresovat svému okolí ve formě tázání¹² a následně přijaté informace vyhodnotit vzhledem k cíli tázání. Proč ale jen příjemce?

Důvodem je odvození modelu od konceptu **autopoiesis**¹³, od pojmu, které původně vytvořil mikrobiolog Humberto Maturana spolu s Franciscem Varelou, ale do oblasti sociologie a komunikace uvedli Peter Hejl a (zejména) Niclas Luhmann¹⁴.

Na základě svých výzkumů z oblasti biologie Maturana došel k závěru, že:

*„...to speak of an objectively existing world is misleading.... Certainly there's something “out there,” which for lack of a better term we can call “reality.” But it comes into existence for us, and for all living creatures, only through interactive processes determined solely by the organism's own organization.“*¹⁵ (Maturana podle Hayles, 1999, s. 136).

Autopoietickým systémem je tedy speciální případ autonomního systému, který udržuje svou organizaci a který produkuje své vlastní součásti, sebe sama, přičemž Maturana považoval sociální systém za cosi, co se skrze koordinaci a konsenzus vynořuje ze vzájemných aktivit účastníků. Luhmann pak ve svém dělení systémů přichází se třemi typy: systémy založené na životě (biologické) a ty

¹² Záměrně se zde vyhýbám termínu „dotaz“. Ten je dle mého názoru příliš spjat s (dotazovacím) jazykem a tedy formou. Výraz „tázání“ je svou podstatou širší, má procesní charakter a může v sobě zahrnovat více aktivit.

¹³ Autopoiesis lze přeložit jako „sebe-utváření“, „seve-organizace“ nebo „sebe-produkce“.

¹⁴ Shrnutí základních myšlenek a teorií těchto čtyř vědců v češtině viz (Galatík, 2002).

¹⁵ „mluvit o objektivně existujícím světě je matoucí, ...Samozřejmě že „tam venku“ je něco, co můžeme pro nedostatek lepšího pojmenování nazvat „realitou“. Ale ono to začalo existovat pro nás, a pro všechny živé tvory, jenom skrze interaktivní procesy, které byly stanoveny výhradně skrze sebe-organizaci organismu.“ (překlad: autor práce)

založené na smyslu – konkrétně psychické na vědomí a sociální na komunikaci. Sociální realitu tedy vytváří komunikační proces:

„Society is the comprehensive system of all communications, which reproduce themselves autopoietically through the recursive network of communications which produce new (and always other) communications“¹⁶

(LUHMANN, 1992, s. 73)

Model prezentovaný výše je tedy jen velmi zjednodušenou aplikací autopoiesis na oblast výměny informace, tj. přebírá některé její charakteristiky. Konkrétně vychází z označení příjemce za privilegovaného „pozorovatele“, který se autopoieticky vymezuje vůči svému okolí, a z jehož pohledu je prezentovaný model vnímáním (jeho) reality. I k tématu autority se tedy budu v rámci této práce vztahovat skrze (pohled) příjemce z tohoto modelu.

Na první otázku lze tedy odpovědět tak, že vliv prostředí je nulový (není žádný), pokud se v něm nevyskytují další původci informace nebo bariéry. Těm se ale budu věnovat až v jedné z následujících částí.

Odpověď další: Data, jakožto vlastnosti, se nemohou vyskytovat jinak, než jako vlastnosti původců informace. Vlastnost je zcela závislá na objektu, ke kterému přináleží (resp. naopak, objekt některé vlastnosti má, jiné nemá).

Není však pravdou, že se původce není schopen tázat. S ohledem na identifikaci s pohledem příjemce vysvětlenou výše je však každý projev původce a priori informací. Důvodem je nemožnost proniknout ke komplexní znalosti kohokoli/čehokoli jiného, tj. odkázanost pouze na zkoumání a vyhodnocování projevů, chování. To je též odpovědí na poslední otázku po „ztracených“ informacích – ty mohou být zachyceny jinými původci informací nebo v prostředí zaniknout.

¹⁶ „Společnost je komplexní systém vší komunikace, který sám sebe autopoieticky rozmnožuje skrz rekurzivní síť komunikace, která pak vytváří nové (a další) komunikace.“ (překlad: autor práce)

3. Autorita – teorie

3.1. Úvod

V předchozí kapitole jsem se pokusil vytvořit model, který by poskytl dostatečně pevný terminologický i procesní základ pro zkoumání toho, co je – nebo lépe: jak může být chápána – autorita, přičemž toto zkoumání je cílem této kapitoly.

V první části se pokusím najít charakteristiky autority a jejích projevů, abych se dále mohl věnovat vzniku autority a jejím změnám v čase.

3.2. Autorita – negativní vymezení

V první řadě považuji za nutné ostře se vymezit vůči pojetí autority v negativním slova smyslu asociovaného s termínem „autoritativní vláda“, tedy s prvkem (hrozcí) síly a moci. Autoritu se budu snažit naopak od „násilí“ jasně oddělit.

Zároveň ale netvrdím (a nebudu vytvářet) časově asynchronní definici, jakou můžeme najít u Arendtové, tj. nepůjde o abstraktní a již neexistující historický koncept, který hlásá, např. že „autorita z moderního světa vymizela“ (Arendtová, 1994, str. 5).¹⁷

3.3. Autorita – mapování významu

Co je tedy autorita, když „...uniká nám její povaha a zdá se nepochopitelná.“ (Arendtová, 1994, str. 41). Pokusím se v následujících několika odstavcích pojmenovat její základní rysy a souvislosti, přičemž toto „mapování“ významu poslouží jako základ pro hlubší analýzu v dalších podkapitolách.

¹⁷ To ale samozřejmě neznamená, že není Arendtová důležitým zdrojem.

3.3.1. Autorita jako vlastnost

Je nutné si uvědomit rozdíl mezi autoritou samotnou a tzv. „nosieli autority“, tedy těmi, kteří autoritu „mají“, autoritou „jsou“. Autorita tedy budiž chápána jako **vlastnost**, příznak, kterou někdo/něco v jisté míře „má“ (nebo postrádá). Autorita „sama o sobě“ pak nemůže existovat, neboť je a priori specifickým stavem svého nositele.

3.3.2. Autorita a vzájemnost

Zároveň je autorita vlastností odkazující, tj. je odkazem v rámci prostředí. Již samotný fakt, že díky své charakteristice jako vlastnosti vyžaduje „nositele“, odkazuje na nutnost existence minimálně dvou elementů – nositele autority (konkrétní původce informace) a osobu, která se k tomuto nositeli tak či onak vztahuje (příjemce).

3.3.3. Autorita, její rámec a obsah

Rozměr vzájemnosti je nicméně – kromě roviny příslušnosti k nositeli – vyjádřen též v nutnosti existence:

- oblasti autority (tj. k jakému tématu, k jakým původcům informace, se autorita konkrétního nositele autority váže)¹⁸ a
- prostoročasově ovlivněném obsahu „autoritní“¹⁹ informace“.

¹⁸ Do oblasti autority může nicméně spadat i samotný příjemce, tj. nositelem autority o příjemci („zrcadlem“) může být jak např. kamarád, tak „alter-ego“.

¹⁹ Použití slova „autoritní“ je záměrné; snaží se odstranit negativní konotace jinak běžně používaného substantiva „autoritativní“. Navíc, v oborovém kontextu (resp. konkrétněji z knihovnického úhlu pohledu) je význam více než dobře etablován díky slovním spojením typu „autoritní záznam“ apod.

Jinak řečeno, jde o vymezení autority vzhledem k části světa na straně jedné („Autorita v čem“) a – v rámci konkrétní situace – vzhledem k nesenému obsahu, výpovědi („Autorita na základě čeho“).

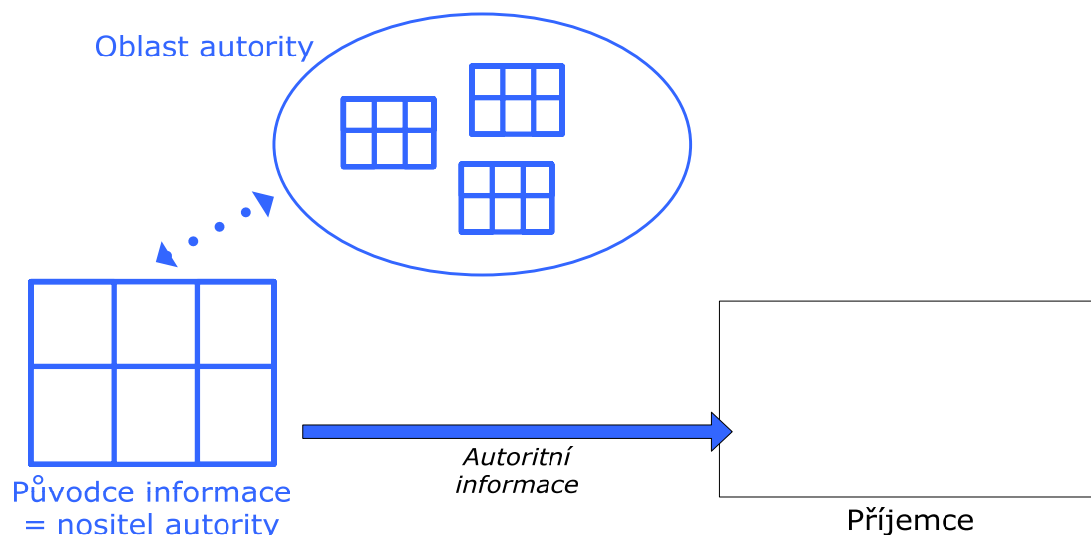

Schéma 5. – Oblast autority a autoritní informace

Oblast autority přitom není totožná s referenční skupinou (reference group), jak lze číst ve Schématu 1. Důvodem je fakt, že referenční skupina podle Vickeryho (Vickery, 2004) je skupinou, se kterou se příjemce identifikuje – jinými slovy, která je pro příjemce nositelem autority ve smyslu „takový chci být“ nebo „tak se chci chovat“ apod. Oblast autority se přitom týká „zacílení“ autority.

Na příkladu: referenční skupinou (nositeli autority) by byli např. fanoušci určitého klubu, oblastí autority pak sportovní výsledky tohoto klubu a nositelem autoritní informace by byl ten z referenční skupiny, kdo všechny tyto výsledky zná nazpaměť.

3.4. Autorita – její vznik v modelu bez jiných autorit

Při zkoumání autority by mohl pomoci model situace, kdy žádná autorita ještě nebyla rozpoznána, kdy žádného jejího nositele v této pozici nevnímáme, tj. v praxi nikdy neexistující stav. Pokusím se pomocí tohoto modelu postupně dojít k tomu, jak autorita „vzniká“, jak je identifikována a přiřazována.

3.4.1. Autorita – očekávání a tázání se jako prvohybatelé

V modelovém světě bez autorit se jako klíčový jeví prvek poznávání nového a/nebo neznámého, konkrétně **tázání se** vedené snahou rozšířit naši znalost²⁰. Pro možnost (vy)hodnocení výsledku jakéhokoli tázání je nicméně nutná existence jisté škály, míry nebo souboru kritérií, na jejímž základě by byla či nebyla následně znalost pozměněna, adaptována. Jelikož nemáme k dispozici autority, kterých bychom se mohli dotázat, bude možné použít pouze naše **očekávání** – předpoklady a hypotézy vycházející ze současné znalosti.

Výsledkem pak bude, kromě fáze samotného shromažďování evidence, důkazů a domněnek (čili informací o chování původců informace), analýza na úrovni znalosti orientovaná na dvě kritéria:

- konzistence vnitřní i navenek (tj. zda a jak by mohly odpovědi na tázané dávat v rámci systému světa smysl) a
- (míra) splnění očekávání.

Co do procesního pohledu, pak s ohledem na fakt, že naše znalost hraje roli v každém okamžiku – tedy i během tázání se a práce s odpověďmi – dochází nutně k neustálému (cyklickému a iterativnímu²¹) zohledňování zpětné vazby vycházející ze dvou výše uvedených kritérií. Nekonzistence, rozporuplnost, je známkou chybějících odpovědí nebo chybných očekávání; pokud se neplní očekávání, je možné vidět problém jak v tázání se samotném, tak ve vlastním pohledu na svět, ve

²⁰ Viz Schéma 4., kde je tázání na chybějící informace zvýrazněno.

²¹ Pokud budeme popisovat proces pomocí fází (tedy jako navazující úseky), pak můžeme použít tyto a další termíny. Ve chvíli, kdy pro popis zvolíme „dynamické pojmy“ neumožňující artikulovat proces jako sérii subsekvencí, museli bychom tyto termíny adekvátním způsobem nahradit.

vlastní znalosti. I proto je možné upřesňovat a dále rozvíjet původní (do)tázání na základě získaných průběžných odpovědí/informací²².

Na co budeme během takového tázání pravděpodobně opakovaně narážet je fakt, že ne všechny informace jsme schopni získat, a to konkrétně proto, že se nedokážeme dostat k původcům informací (čili ani k datům, vlastnostem původců). Důvodů může být mnoho, mezi jinými geografická vzdálenost, nedostatečná znalost jazyka, bariéra v přístupu (např. ve formě nutnosti registrace do systému či omezení přístupu) apod. A právě v takovémto okamžiku se budeme nuceni spolehnout na „zprostředkovaný výklad“ nějaké entity.²³

Entitou přitom může být v dané situaci kdokoli/cokoli kdo/co vypovídá o nám nedostupném – tj. jakýkoli původce informace, který nám podá informaci o nám nedostupném původci informace. Již jen z této věty je zřejmé, že kvalita i kvantita se mohou velmi razantně lišit.

A zde pomalu vystupuje do popředí autorita. Během procesu tázání se (a přidružených aktivit popsaných výše, zejména pak s ohledem na konzistenci) jsou průběžně filtrovány ty informace, které se dostávají do rozporu s ostatními a/nebo s očekáváním – a nejen to, jsou filtrováni jednotliví původci informací. Ve výsledku se tak nakonec vytříbí širší či užší okruh těch původců informace, kteří referovali „nejlépe“²⁴. A právě u nich je v dané souvislosti možné vysledovat přiřazení příznaku/vlastnosti autority, autority pro dané téma, tj. jde zde o vznik nositelů autority (viz Schéma 6. a Schéma 7.).

²² Implementaci tohoto konceptu do prostředí vyhledávání pomocí technologií (vyhledávacích strojů) lze nalézt např. u Nicholase J. Belkina (Belkin, 1995), P. Ingwersena (Ingwersen, 1996) nebo Amandy Spink (Spink, 2005).

²³ Důvodem, proč se objevuje slovo „entita“, je snaha o nepředjímání výsledku rozboru vzhledem k pojmům asociovaných s autoritou.

²⁴ Výsledná kvalita je extrémně subjektivním hodnocením, nicméně je výsledkem analýzy samotného příjemce a vychází ze všech(!) jemu skrze znalost v daném prostoročase dostupných informací.

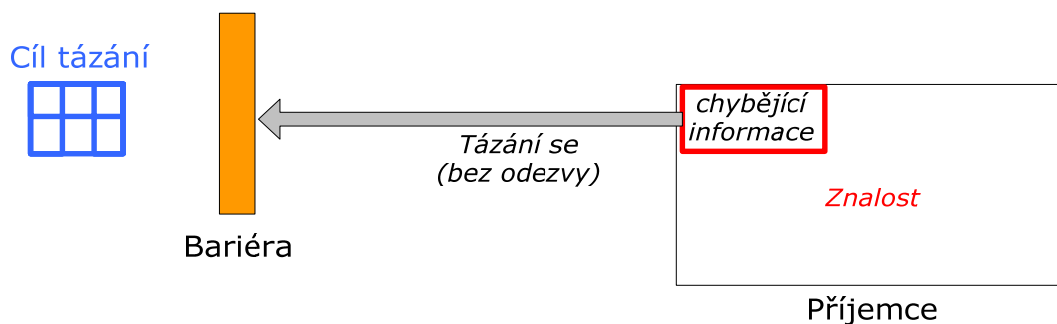

Schéma 6. – Proces přiřazení autority – fáze 1

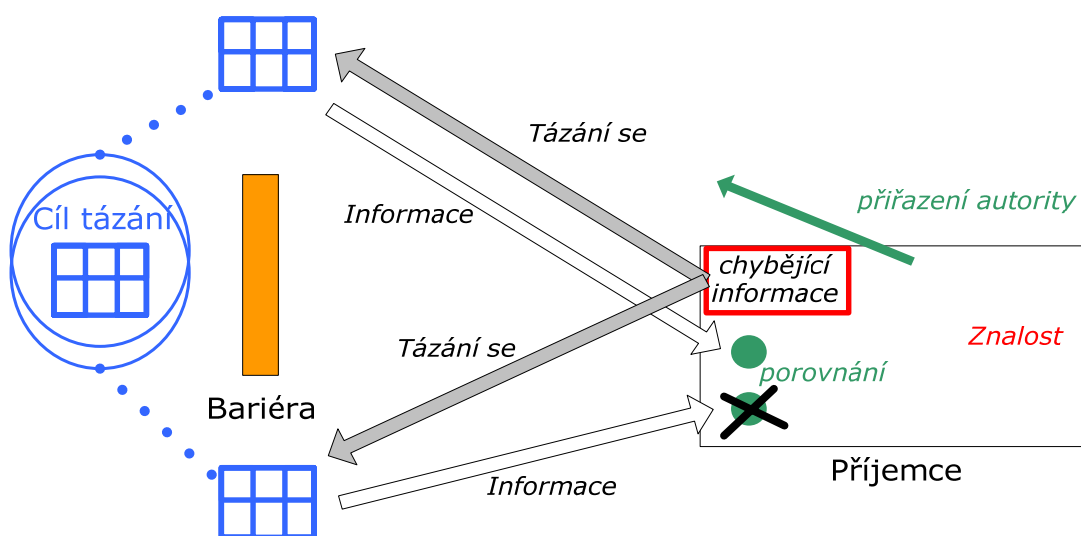

Schéma 7. – Proces přiřazení autority – fáze 2

3.4.2. Autorita – přiřazení, moc a bariéry

Přiřazení autority tedy není spojeno s mocí nebo silou původce informace, s nositelem autority. Proces hledání a nalezení nejlépe referujícího původce informace vylučuje z jeho strany jakékoli uplatnění násilí – a to i potenciálního ve formě hrozby – ale i prvek závislosti. Spolu s Gadamerem pak můžeme číst:

*„[authority is] based not on the subjection and abdication of reason but on the act of acknowledgement and knowledge”*²⁵ (Gadamer, 2004, str. 281]

²⁵ „[autorita je] postavena ne na podřízenosti a vzdání se vlastního úsudku, ale na uznání a znalosti.“ (překlad autora práce)

Absence podřízenosti a priori vylučuje hierarchickou rozdílnost založenou na moci, tj. musí jít o hierarchicky rovnocenné „partnery“ nebo o vztah indiferentní. Zároveň – ve spojitosti s nutností mít možnost rozhodnout se (tj. zhodnotit a uznat autoritu na základě výsledku tázání) – je nutné, aby byl subjekt „svobodný“, musí mít z čeho volit a možnost volně se rozhodnout.²⁶

Pokusím-li se o shrnutí, pak jde o požadavky jak vzájemně strukturální (vzájemný vztah nositele autority a tazajícího se příjemce), tak individuální, tj. čistě na straně příjemce, který je před volbu (míry) autority postaven.

Důvodem, proč se zde tímto tématem zabývám, je skutečnost, že existence bariéry znemožňující dosáhnout na konkrétní původce informace – a vedoucí tak k nutnosti tázat se skrze jiné původce informace, tj. potenciální nositele autority – vztah nerovnosti a mocenské tlaky vyvolává. Zejména pak v případě, kdy můžeme volit jen mezi akceptací jediného zdroje informace (jediného původce informace) nebo přetrvávající absencí informace.

V reálné situaci je tedy jako uplatnění moci možno označit takové chování systému nebo původce informace, které vytváří bariéry – ať již podmíněné nebo „statické“. Prostor, ve kterém lze hledat a identifikovat autoritu, je z tohoto pohledu možné přirovnat k prostupnému prostřední²⁷.

Prostupnost přitom nemusí být na první pohled zřejmá, což je jedním z důvodů nezbytnosti kontinuálního procesu tázání se na nejširší možný horizont (a jeho další rozšiřování).

²⁶ Přitom tyto dvě podmínky – mít z čeho volit a možnost volně se rozhodnout – nejsou ekvivalentní; mít z čeho volit znamená (z aktuálního subjektivního pohledu osoby) existenci alternativ/variant, zatímco možnost volně se rozhodnout je odvozena od „volitelnosti“ z takových variant.

²⁷ Prostupnost je na jedné straně dána možností obejít některé „osamocené“ bariéry, na straně druhé je prostupný prostor vždy ohraničen nějakými bariérami. Příkladem může být jezero (prostupné prostředí), jeho břehy (ohraničení) a ostrov v něm (osamocená bariéra).

Zároveň je pravděpodobné, že se se změnami znalosti a proměnami role konkrétní tázající se osoby budou měnit i bariéry moci. To je druhý důvod pro nutnost tázání se „od nuly“.

Příkladem bariér moci z oblasti Internetu a informačního prostředí vůbec je nutnost registrace, placený vstup, omezení přístupu na základě příslušnosti (tajné informace, informace jen pro danou skupinu lidí, např. zaměstnanců, apod.) nebo bariéra ve formě nutnosti znát instrukční příkazy na vstupu do systému. Tyto bariéry tedy nejsou a nemohou být nositeli autority, protože nejsou původci informace.

Je nicméně pravdou, že všechny bariéry mohou být překonány, ať již s většími či menšími obtížemi. Taková změna konfigurace světa kromě toho, že okamžitě otevírá nové možnosti k tázání, s sebou nese ještě změnu ve vztahu k nositelům autorit. Důsledkem je zejména ztráta smyslu nepřímého tázání se tam, kde jsou nám původci informace dostupní přímo, a to s jedinou výjimkou – kvůli verifikaci autoritních výpovědí.

Na straně druhé, překonání bariéry příjemcem tuto bariéru nemusí odstranit, rozhodně ne pro všechny. Je tedy možné, že příjemce s některými původci informace, ke kterým měl předtím přístup, takto „ztratí kontakt“ a bude nucen tázat se po zprostředkovaných informacích, tj. hledat autoritu. Příkladem může být geografická změna polohy příjemce, přestěhování se, nebo zalogování do systému, kdy nadále není příjemce anonymní.

Do důsledku vzato, i lidské smysly (resp. jejich nefunkčnost) jsou potenciálními bariérami. V případě, že jedinec např. oslepne, stane se pro něj ztráta vidění bariérou, tj. bariérou je neexistence, nemožnost. V případě, že bychom chtěli bariéry klasifikovat jen na základě existence, pak bychom museli přistoupit na fakt, že lidské smysly jsou již nadstavbou a (do jisté míry) luxusem nad úroveň znalosti. Tato extrémní poloha úvah vede ke dvěma závěrům:

1. protože bariéra nemůže být nositelem autority, ani smysly nemohou být nositeli autority (a naopak);
2. jedině ve znalosti příjemce (kde probíhá přiřazení autority) neexistují bariéry, znalost je vše-prostupná; všude jinde se bariéry mohou

vyskytnout a působit. Toto tvrzení nicméně neznamená, že způsob, jakým znalost funguje, je stále stejný (viz dále příklad předsudků)

3.4.3. Autorita – změny v čase

V modelové situaci s počátkem bez autorit se tak pomalu, s každým dalším tázáním, objevují noví a noví nositelé autority. Jakýkoli takto rozpoznáný nositel autority je spojen:

1. s konkrétním okruhem témat, informací, které očekáváme, že garantuje (oblast autority),
2. se situací, konkrétním tázáním a autoritní informací, kdy byla jeho autorita identifikována a ze které naše očekávání plynou.²⁸

Toto rozdělení je důležité, protože v průběhu času dochází k proměnám na obou těchto úrovních. Důvodem je zejména realizace dalších a dalších tázání, tj. nárůst tázání co do množství bez ohledu na jejich téma (viz bod 2.).

Aby bylo možné dále zkoumat komplexní povahu procesů přiřazování autority a vliv těchto procesů na sebe navzájem a své okolí, je nutné osvětlit pojmy: kritické množství, „S-křivka“, inovace a simulacrum.

3.4.3.1. Kritické množství

Termín „kritické množství“ je asociován zejména s oblastí atomové energie, specificky s principy atomové bomby, kdy se několik částí jaderného materiálu „podkritického množství“ chová inertně, ale po spojení v množství „nadkritické“ (po překročení kritického množství) se samovolně aktivuje – v tomto konkrétním případě dojde k uvolnění energie. V přeneseném významu jde tedy o přechod ze stavu inertního, minoritního jevu bez výraznějších důsledků, do stavu překotné, živelné změny.

²⁸ Viz část 2.3.3.

Při hledání příčin, proč „z ničeho nic“ dojde takřka skokově k tomuto nárůstu, lze vidět jako klíčový prvek přehlednost, a tedy i předvídatelnost, očekávatelnost vývoje – jinými slovy míru jistoty.

V přehledném prostředí jistoty totiž není možné očekávat nebo předpokládat – lze pouze jasně vědět. Teprve nutnost čelit nejistotě vede k nutnosti vytvoření osobní „referenční sítě“ vyplňující prázdná místa nejistoty; tj. nevědět znamená (začít) věřit a očekávat, spolehnout se na analytické závěry. Dalším významným aspektem existence nejistoty je tedy možnost objevovat.

Překročení kritického množství je tedy možno vnímat jako okamžik, od kdy je možno na určitý jev poukázat, kdy se vynoří z míry nejistoty světa, od kdy je možno sledovat jeho vývoj, zpětně rekonstruovat minulý průběh a předvídat trendy. Roli tedy hraje moment pojmenování a artikulace nového jevu.

3.4.3.2. „S-křivka“

Zpodobněním vývoje spojeného s překročením kritického množství je tzv. „S-křivka“, která znázorňuje vývoj z pohledu celkového počtu (např. vývoj celkového počtu uživatelů systému), resp. tzv. „Gaussova křivka“, která znázorňuje v závislosti na čase přírůstek (tj. např. počet nových uživatelů).

„S-křivka“ přitom reflektuje tři základní fáze:

1. počáteční fáze zaznamenává velmi pomalý přírůstek (uživatelů, zájemců, zájmu), celkový počet jen pomalu roste;
2. fáze překročení kritického množství, kdy přírůstek i celkový počet roste exponenciálně;
3. fáze „vyhasínání“, kdy se přírůstek opět zpomaluje a celkový počet již dále roste jen málo.

Obdobu výše uvedeného vývoje lze najít i v tzv. „fázích životního cyklu výrobku/produktu“ v rámci marketingové teorie²⁹ a ve fázích cyklu inovací, kde jedna S-křivka nepřímo navazuje na křivku další.

3.4.3.3. Šíření inovací

Tím se zároveň dostáváme k teorii Everetta M. Rogerse o „šíření inovací“ (Rogers, 2003), konkrétně šíření inovací ve společnosti. Ta mluví o následujících skupinách „osvojitelů“ inovací³⁰:

- inovátoři (innovators, též „opinion leaders“) – nadšenci (2.5%)
- časní osvojitelé (early adopters) - vizionáři (13.5%)
- raná většina (early majority) - pragmatici (34%)
- pozdní většina (late majority)- konzervativci (34%)
- zpozdilci (laggards) - skeptici (16%)

²⁹ V širším kontextu viz například F. Ameri (Ameri, 2005)

³⁰ Terminologie vychází z Brdičky (Brdička, 2003) a Wikipedie (Eweret, 2007); Brdička nicméně ve své publikaci chybně uvádí Gaussovu křivku (na Schématu 8. vpravo) jako „Bellovu“ místo „zvonovou“ podle jejího tvaru, tj. z anglického „bell“=zvon. Průběh křivek je též často zobrazován jako „nekonečně se blížící svým maximům a minimům, nikoli jako z minima vycházející a maxima dosahující, proto tyto limitní oblasti vykazují příliš specifické chování a přístup (např. proces výroby prototypu).

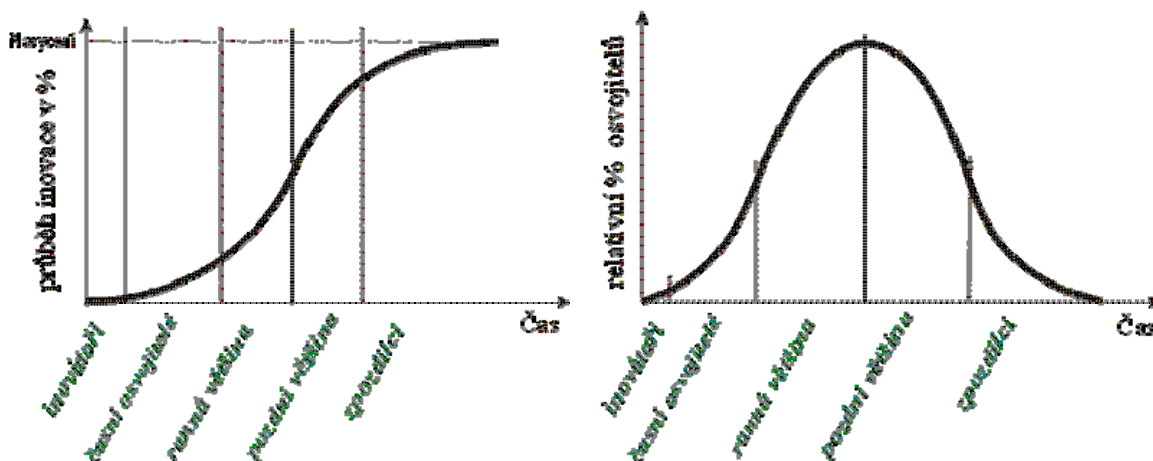

Schéma 8. – Průběh inovace³¹ – celkový počet a přírůstek v závislosti na čase.

Budeme-li chtít vztáhnout výše uvedené křivky na terminologii „kritického množství“, pak je tedy kritické množství rovno (dostatečnému) počtu inovátorů a časných osvojitelů (innovators + early adopters). Jsou to právě oni a jejich vzor, (spotřebitelské) chování a hodnocení, co odstartují „boom“ ve formě nalákání většiny³².

3.4.3.4. Zpětná vazba a exponenciální růst

Exponenciální nárůst, který je možno zaznamenat v souvislosti s ranou většinou, je z matematického (systémového) pohledu zapříčiněn zpětnou vazbou, konkrétně tzv. kladnou zpětnou vazbou, která:

„[při] zvýšení hodnoty, přiváděné z výstupu na vstup, způsobí další zvýšení hodnoty na výstupu... Pokud je navíc výsledné zesílení celého cyklu větší než 1, může výstupní hodnota systému nekontrolovatelně růst.“ Wikipedie (ZPĚTNÁ, 2007)

Záporná zpětná vazba přitom působí opačně, tj. zvýšení hodnoty, přiváděné z výstupu na vstup, způsobí snížení hodnoty na výstupu.

³¹ Převzato – včetně pravopisné chyby – z Brdičky (Brdička, 2003)

³² Kritika výše uvedeného modelu šíření inovací vychází právě z idealizace prostředí co do homogenity. V reálných podmínkách hraje právě prostředí klíčovou roli v tom, zda, mezi kým a jakým způsobem se bude obsah (informace) šířit a jak bude vnímán.

Kladná zpětná vazba tedy působí akcelativně, zatímco záporná regulativně.

3.4.3.5. Simulacrum a hyperrealita

„Simulacrum“ je termín, který pojmenovává výsledek „zapouzdření“, odtržení představ o světě od skutečnosti; jde o sebereplikující, na samu sebe odkazující představu o realitě, která vykazuje charakteristiky výše uvedené kladné zpětné vazby. Baudrillard (Baudrillard, 2001) nazývá fáze, které vzniku simulacra předcházejí, jako:

- Realita,
- Hra na realitu,
- Absence reality,
- Vznik simulacra.

Simulacrum je tedy ve výsledku neměnným interpretačním pravidlem, které je aplikováno na určitou oblast původců informace. Informace od nich se automaticky stávají informacemi se specificky pozměněným významem (viz Schéma 9.).

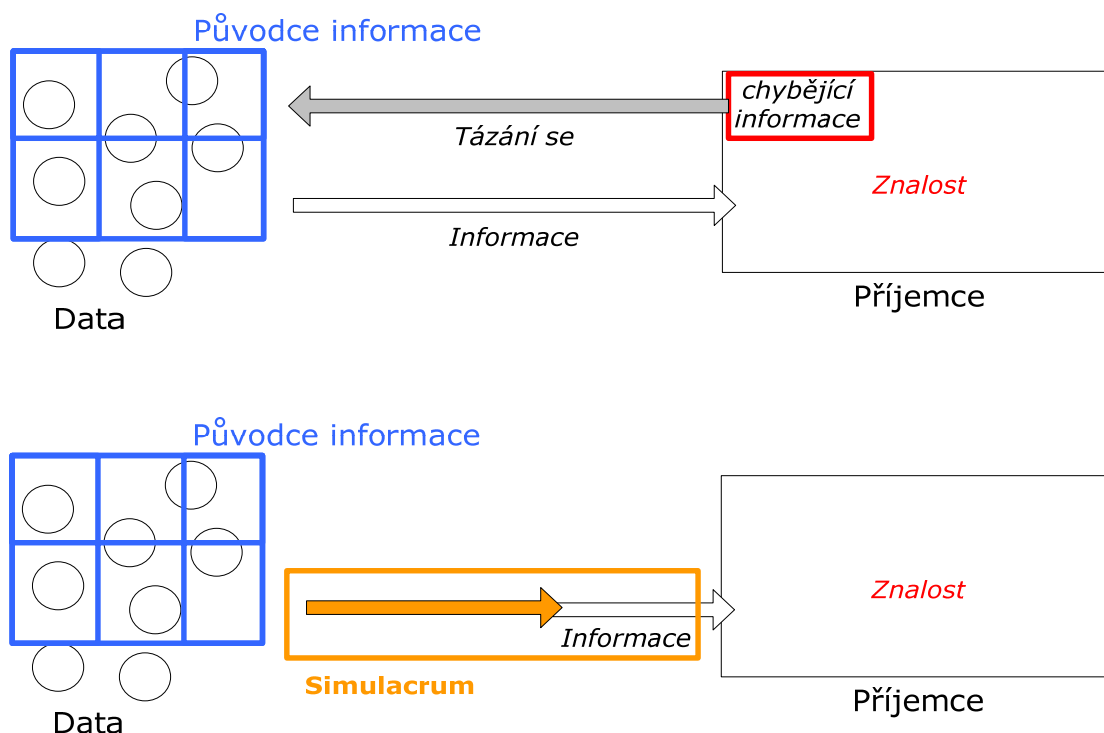

Schéma 9. – Průběh bez existence simulacra a v okamžiku, kdy simulacrum působí skrze pozměněné informace přímo na znalosti

Tento fakt nemusí mít vliv na znalost příjemce a na posouzení informace, nicméně „na pozadí“ a skrytě deformují vztah mezi znalostí příjemce a objekty informace. Zároveň, čím více takto vytvořených simulacer na vnímání působí, tím větší mají „přímý“ vliv na naši znalost, na naše ex post provedené interpretace, a tedy i na schopnost přiřadit autoritu. Navíc, simulacra nepůsobí jen jako modifikátory informací, které vznikly na základě tázání – protože odkazují jen sami na sebe, jsou schopny informace podávat i bez chybějící informace na straně příjemce. Místo reality je pak příjemce uzavřen ve vlastní hyperrealitě vnímané na základě simulacra(-er) (Baudrillard, 2001).

Vznik simulacra, proces „inkorporace schématu“ simulacra, lze přirovnat k postupnému a pomalému (ale stálému) pozměňování informací, tj. omezování váhy vlastností původce informace. Simulacra jsou tak svou podstatou významným mechanismem homogenizace a unifikace **přístupu**³³ k původcům informace.

³³ Zdůraznění, že jde o homogenizaci metody, je klíčové. Nejde o propagandu, která se snaží všechny původce informace pozměnit, ale způsob vytváření informací a jejich zakomponování do

Mohlo by se zdát, že simulacrum je ve své podstatě předsudkem, ale není tomu tak. Simulacrum působí již na úrovni původce informace, zatímco předsudek je integrální součástí prostoru subjektivní znalosti. Jinými slovy, simulacrum působí jako přemostění, modifikátor informací, který není možné zjistit jinak než nepřímo. Předsudek je pak vědomý, resp. zvnitřněný mechanismus nakládání s informací, které získáváme, a to na úrovni naší znalosti.

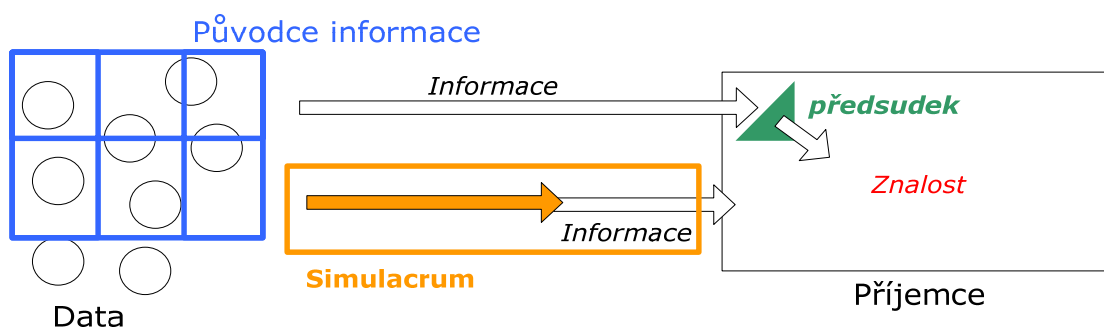

Schéma 10. – Rozdíl mezi simulacrem a předsudkem

3.4.4. Autorita – reflexe proměnlivosti

Vybavení informacemi o možných principech chování systémů se můžeme vrátit k problematice proměny přiřazené autority a jejích proměn (viz část 2.4.2).

Realizace dalších a dalších tázání, tj. nárůst tázání co do množství, vede k následujícím možným změnám vzhledem k autoritě:

1. posílení pozice (autority) v případě, že je její nositel opakovaně kladně hodnocen – a naopak k jejímu oslabení, pokud tomu tak není;
2. rozšíření témat, pro které je daný nositel autoritou – popř. jejich zúžení.

znalostí nechává na každé osobě. Teprve kombinace propagandy a simulacra by teoreticky vedla ke stejnému způsobu zpracování stejných dat – a tedy ke stejným informacím.

Vztah nositele autority a tazající se osoby je tak díky působení zpětných vazeb ve výsledku vystaven zejména následujícím hrozbám:

1. dominance některého nositele autority (nebo několika málo) pro všechny nebo většinu oblastí tazání se,
2. hodnocení přiřazení autority a jeho změn ne podle výsledku tazání a očekávání, ale podle míry dostupnosti, jednoduchosti „autority na dosah“.

První případ je úzce spojen s procesem krystalizace „silnějších“ autorit, zatímco druhý se snahou zjednodušit (si) celý analyticko-evaluační proces tazání se na pouhé nekritické nalezení „něčeho“ („something“) čili čehokoli (Bawden, 2007). Oba případy mají společného jmenovatele v kumulaci zkušeností, resp. v přirozené snaze využít získané znalosti.

Důsledkem opakovaného, stále probíhajícího tazání totiž je – ať již vědomá či podvědomá – konstrukce schémat, „vyšlapaných cest“, které mají další tazání urychlit a „zefektivnit“ a ve kterém autority (nositelé autority) slouží jako důvěryhodné „opěrné body“, od kterých je možné nasměrovat další průběh tazání.

Tím ale, že jsou existující nositelé autority využíváni čím dál častěji, mají stále větší šanci získat další, stále větší množství autority – samozřejmě za předpokladu, že mají dostatečnou kapacitu vzhledem k tématům, ke kterým jsou autoritami.

S rostoucím „monopolem na autoritu“ se pak sice zkracuje doba, kterou tazání se po chybějící informaci a její získání zabere, je ale dramaticky snížena oblast, ve které je po informaci pátráno. A samozřejmě se výrazně omezuje okruh původců informace, kteří jsou (do)tazání přímo.

Existence monopolu nositele autority pak vede de facto k cyklickému odkazování na něj, a tedy k postupnému vytvoření (referenčního) simulacra ruku v ruce s exponenciálním nárůstem četnosti jeho využívání a zrychlení využívání; to vše díky tomu, že je příjemcem odstraněna nebo potlačena (sebe)reflektující část

procesu, tj. v podstatě zpětná vazba směřující k formálním náležitostem výběru nositelů autorit³⁴

Schéma 11. pak graficky zobrazuje pozitivní a negativní zpětné vazby vedoucí k právě zmíněnému rozšiřování oblasti autority a monopolizace autority. Šipky zobrazují návaznost jevů v průběhu procesu, znaménka typ vazby. Ze dvou cyklů závislých na čase (ve schématu žlutě) proběhne vždy jen jeden, a to v závislosti na tom, zda při tázání převáží síla monopolu autority (tj. příjemce se spolehne na autoritu) nebo komplikovanost tázání (tj. je věnována odpovídající pozornost tématu vzhledem k jeho šíři, komplexnosti atp.).

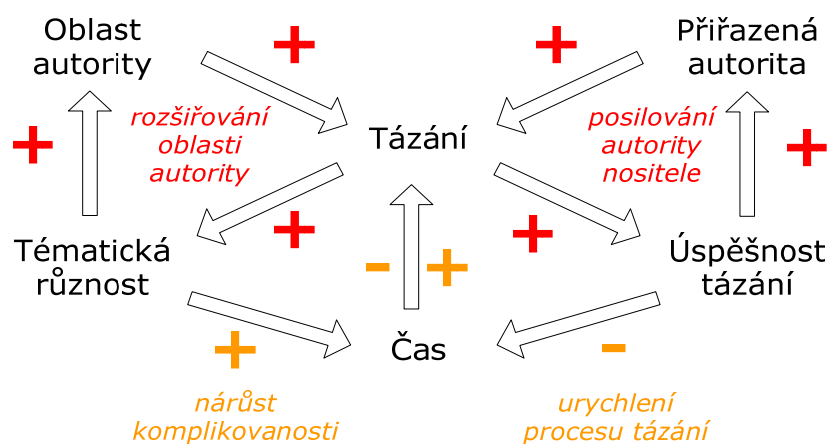

Schéma 11. – Diagram příčinných vazeb – posilování nositele autority a rozšiřování oblasti jeho autority³⁵

Výše uvedený přímý vztah zrychlení (zefektivnění ve velmi úzkém slova smyslu) a posilování autority (a vytváření simulacra) je vzhledem k nemožnosti

³⁴ Technologickým příkladem z oblasti strojového vyhledávání na Internetu ze současnosti (2007) je masové využívání vyhledávacích strojů a algoritmů společnosti Google – a snaha o „informační vzdělávání“ (information literacy) široké veřejnosti směrem k reflexi širších souvislostí informačních zdrojů, konkrétně např. otázky důvěryhodnosti zdrojů nebo hodnocení jejich kvality.

³⁵ Schéma lze číst např. takto: Čím více provádíme tázání, tím větší je pravděpodobnost úspěšnosti některého z tázání – tím větší je pravděpodobnost, že bude přiřazena nositeli autorita – což ve výsledku přinese více tázání v očekávání úspěchu.

odhalit existenci simulacra přímým pozorováním velmi silným mechanismem monopolizace na straně nositelů autorit. Jinými slovy, výše uvedený bod 2. (zvýšení četnosti) vede k rozšíření témat autority podle bodu 1.

Jak již bylo zmíněno, jedinou možností, jak tato zapouzdření a monopoly rozbít, resp. nenechat vzniknout, je opakované tážení se směrem k co nejširšímu počtu původců informace, „informačním zdrojům“, a analytická práce s nimi.

3. Autorita – reálný pohled

Na tomto místě přestávám zkoumat téma autority pouze z pohledu modelu a pokusím se reflektovat ji ve světle „reálného světa“, ač často i v pojmech z teoretického modelu vycházejících.

V následujících kapitolách se pokusím o tématizaci některých z mnoha společenským, technologickým ad. vlivům, které mohou mít a mají razantní vliv na naše vnímání, chování nebo procesy hodnocení. Tématické podkapitoly jsou většinou vnitřně členěny na dvě části – v první je stručně popsán daný fenomén a v druhé jeho vliv na autoritu a její nositele.

3.1. Kyberprostor³⁶ – nové prostředí

Bezesporu nejvýraznějším fenoménem současnosti je vznik, resp. existence kyberprostoru. Pokud použijeme poetickou definici Pierra Lévyho (Lévy, 2000), pak se jedná o:

„....nové komunikační prostředí, které povstává z celosvětového propojení počítačů. Termín označuje nejen hmotnou infrastrukturu digitální komunikace, ale zároveň nesmírný oceán informací, který v ní sídlí, stejně tak jako lidské bytosti, které se po něm plaví a zásobují jej.“ (s. 15)

Kyberprostor tedy zahrnuje všechny vzájemně propojený hardware na straně techniky, resp. technologií, software (aplikace) a informace³⁷ v takto vzniklé síti dostupné a lidi, kteří tento prostor obývají.

³⁶ Termín je často používán bez překladu, tj. v anglickém znění „cyberspace“.

³⁷ V obecné části následujících kapitol, kde popisují např. kyberprostor/internet, budu používat pojem informace ve významu, který je běžný, hovorový, nikoli tak, jak v předchozích kapitolách. V části věnované modelu autority v práci prezentovanému se opět vrátím k významu specifickému.

Kyberprostor bývá často nazýván prostě „sítí“ nebo ztotožněn s internetem. Zde je ale na místě terminologická opatrnost, protože v užším pojetí zahrnuje internet jen technologie propojené pomocí TCP/IP³⁸ a dostupné aplikace a informace. Přitom např. význam mobilních zařízení (zejména mobilních telefonů) vzhledem ke kyberprostoru výrazně roste³⁹. Je to díky jejich schopnosti se k internetu připojit, díky zvýšení frekvence využívání tohoto typu připojení a v neposlední řadě i skrze připravovanou „novou generaci“ Internet Protokolu (IPv6 – IP verze 6), který je kombinovatelný s RDFI⁴⁰. Tím by se mohl kyberspace rozšířit z oblasti počítačů a mobilních přístrojů i do oblasti v současné době nepřipojitelných nedigitálních předmětů denní potřeby (mluví se o „Internet of Things“ – internetu věcí).

Autorita:

Je kyberprostor jako celek nositelem autority?

Odpověď zní Ano, je. Z globálního pohledu je totiž kyberprostor (internet) schopen odpovědět na libovolné tázání, uspokojit libovolnou informační potřebu. Vždy se najde alespoň jeden jeho prvek – technika, aplikace, člověk, zpráva, obraz, cokoli – který zadání vyhoví.

3.2. Kód jako zákon

Kyberprostor ale není jediným místem, je mnoha místy; a každé takové místo má svůj specifický charakter⁴¹. Ve své podstatě je kyberprostor rozmanitým virtuálním prostředím. Lze v něm najít 2D i 3D „místa“ určená pro interakci lidí,

³⁸ Transmission Control Protocol/Internet Protocol

³⁹ Více o mobilních zařízeních i teorii kyberprostoru v obsáhlé disertační práci Adrianu Araujo de Souza e Silva (Souza, 2004).

⁴⁰ Radio Frequency Identification = radio-frekvenční identifikace, tj. identifikace pomocí bezdotykových čipů fungujících na bázi radiových vln

⁴¹ Volně podle Lessiga (Lessig, 1999, s. 63).

informace nejrůznějšího druhu a typu, operují v něm zcela nezávisle na lidském konání (nebo naopak v závislosti na něm) programy a aplikace.

Lessig nicméně upozorňuje na fakt, že kyberprostor je – přes mýtus nezávislosti, nezničitelnosti, nemožnosti regulace a omezení jeho svobodného prostředí – zcela závislý na (programovém) kódu, na aplikacích, které ho tvoří; tj.: „Code is Law“ (Lessig, 1999, s. 6) čili „Kód je Zákon“

Je pravdou, že existuje např. TCP/IP jako společná, velmi flexibilní technologická komunikační vrstva. Ale zároveň platí, že to jsou tvůrci aplikací a programů, kdo určuje, jak bude kyberprostor vypadat a jaká místa v něm vzniknou. Navíc – opět skrze kód – přesně definují rámec chování uživatelů (obyvatel a návštěvníků míst kyberprostoru), a to díky nastavení parametrů avatara, který je ve virtuálním prostoru prezentuje.

Avatarem se rozumí buď profil složený s dat nebo jejich kombinace s grafickou, popř. multimediální, reprezentací formou obrázku, animace nebo virtuálního 3D objektu v kyberprostoru. Míra podobnosti avatara a osoby se zpravidla liší jak technologickými možnostmi, tak kontextem použití v rámci kyberprostoru. Jiná situace bude u avatara jako textového profilu v kombinaci s fotografií na tzv. „seznamce“, kde je cílem navázat (intimní) vztah s osobou mimo kyberprostor, tj. kdy prostředí slouží jen jako komunikační kanál, a jiná v případě MMORPG⁴² odehrávající se např. ve fantazy 3D virtuálním světě World of Warcraft.

Dalším problémem je pak závislost kyberprostoru na světě „reálném“, a to ve smyslu technologickém i fyzickém. Hardware a těla lidí jsou od reálného světa neoddělitelní. Lessig na otázku, kde se nachází člověk ve chvíli, kdy je v kyberprostoru, odpovídá jasně – na obou místech:

„So where are they when they are in cyberspace? ... We want to say that they are either in cyberspace or in real space. ... we want to know which space is responsible. ... Which space rules? The answer is both. Whenever anyone is in

⁴² MMORPG = Massively Multiplayer Online Role Playing Game čili v českém ekvivalentu „online hra na hrdiny“

*cyberspace, she is also here, in real space. Whenever one is subject to the norms of cyberspace community, one is also living within a community in real space.*⁴³
(Lessig, 1999, s. 190)

Ba co více, poukazuje i na fakt, že zatímco je osoba v kyberprostoru, vztahují se na ní pravidla obou těchto světů, což může samozřejmě vést je kolizím.

Autorita:

Je kód autoritou?

Ne, není, je mocenskou strukturou. Jeho role je ovládat, definovat a řídit (informační) toky.

Autorita:

Existence kyberprostoru je pro příjemce zásadní zejména proto, že – po překonání bariéry vstupu do kyberprostoru, tj. „připojení se“ – získá přístup k ohromnému množství informací. V porovnání s lokálními možnostmi se zpravidla jedná o množství „nekonečné“.

Ohromné množství náhle dostupných původců informace by mělo vést k adekvátnímu – a tedy i velmi zdlouhavému a kontinuálnímu – procesu tážení, jinak hrozí „zaleknutí se“ a přijmutí za autoritu prvního původce, co se objeví (tj. „something“, viz výše). Výsledkem by přitom mělo být radikální zmenšení počtu nositelů autorit, kteří odkazovali k nedostupným původcům informace za bariérou lokality.

Autorita:

⁴³ „Takže kde jsou, když jsou v kyberprostoru? ... Chce se nám odpovědět, že v kyberprostoru i v reálném světě... chceme vědět, kterému světu se zodpovídají. Který svět nad ním vládne? Odpověď je oba. Kdykoli je kdokoli v kyberprostoru, je také v prostoru reálném. Kdykoli se na něj vztahují pravidla nějaké komunity kyberprostoru, zároveň stále žije v komunitě v realitě.“
(překlad: autor práce)

V reálném světě existuje možnost zmapovat si určitou oblast, seznámit se s ní, a je velmi pravděpodobné, že s takovou znalostí vystačíme na několik let. Virtuální prostor charakteristiku stálosti postrádá. Nejčastější je změna designu, která dále ovlivňuje umístění ovládacích prvků, přičemž s nimi je již pevně provázána rovina funkcí a „kódu“.

Autorita:

Zajímavým momentem je fáze přechodu od nositelů autorit reálného světa k přiřazení autority z oblasti kyberprostoru. Zatímco na jedné straně jde o bariéru lokálního charakteru (dostupné je jen to, co se nachází v mém okolí), na straně druhé jde a priori o bariéru nutnosti existence připojení do kyberprostoru a teprve následně tážení za pomoci nositelů autorit. Nedá se tedy spolehnout ani na jednu z těchto sítí zcela.

Autorita:

Problémem může být paradoxní situace, kdy je odmítnuto jednoduché řešení na úrovni lokální s tvrzením, že je příliš málo komplexní, aby ve výsledku bylo na úrovni kyberprostoru provedeno velmi povrchní tážení s dominancí již ověřených autorit. Jinak řečeno, orientace na překonání bariéry místo na řešení samotného tážení.

Příkladem může být odmítnutí zeptat se na cestu někoho z okolních osob a snaha vyřešit situaci připojením se k internetu, kde provedeme rychlý a hrubý dotaz na čtvrt', kde se právě nacházíme, tj. budeme následně nuceni odhadovat jak současnou polohu, tak cíl cesty.

Přitom, kdyby se vstup do kyberprostoru ukázal jako aktuálně nemožný, logickým řešením by byla právě volba dostupného nositele autority, ne opakované pokusy o „proražení“ této bariéry na vstupu.

3.3. Popření vzdáleností

Kromě vytvoření specificky definovaných virtuálních míst přinesla existence kyberprostoru – resp. aplikací, které se staly jeho nedílnou součástí – také popření vzdáleností chápaných „geograficky“.

Je pravdou, že telegraf, telefon a radiové přenosy existovaly a byly využívány již dávno před vznikem internetu. Telnet a další textově orientovaná rozhraní počátků internetu sice zkracovali vzdálenosti a umožnili tak takřka okamžitou dostupnost v režimu psané řeči, ale jednalo se stále „jen“ o vylepšený telegraf, navíc značně omezený co do počtu jeho uživatel. Do vzniku „world wide webu“⁴⁴ ale neexistovala možnost uchovávat a zároveň vizuálně prezentovat strojově čitelná data, tj. nebylo možné propojení hypertextu s multimédií (Deibert, s. 133). Z tohoto pohledu byly revoluční i mailing-listy (čili konference, listserv) nebo různé typy „nástěnek“, tedy aplikace umožňující předat obsah směrem k celé dané komunitě (v poměru 1:N).

*„Video, audio, text, and graphics are all similarly reduced to binary digits, and thus can travel through the same channels, and be processed in the same way, to be displayed on the same screen. It is interactive environment, in which communication flows in two directions rather than from a single center. Everyone has the potential to reach everyone else instantaneously in the hypermedia environment – „publication“ and „broadcasting“ are open to all who are connected.“*⁴⁵ (Deibert, s. 135)

⁴⁴ World Wide Web vynalezl Tim Berners-Lee na přelomu 80. a 90. let, přičemž první „Web“ byl spuštěn v roce 1991; více informací dostupné na: http://en.wikipedia.org/wiki/Tim_Berners-Lee#Inventing_the_World_Wide_Web

⁴⁵ „Video, audio, text a obraz jsou zredukovány na bity, takže mohou cestovat těmi samými kanály a být zpracovány stejnou cestou, být zobrazeny na jedné obrazovce. Je to interaktivní prostředí, ve kterém komunikace plyne dvěma směry spíše než z jediného centra. Každý má možnost dosáhnout kohokoli dalšího okamžitě v prostředí hypermédii – „publikování“ a „vysílání“ je dostupné komukoli připojenému.“ (překlad: autor práce)

Možnost dosáhnout kohokoli kdykoli je samozřejmě v případě osoby nadsazená. Nicméně právě snaha o zjištění stavu (přítomnosti či nepřítomnosti „online“, v kyberprostoru) stála za ideou vzniku IM⁴⁶, jakými jsou např. ICQ, MSN, Jabber ad. – součástí profilu se stal tzv. status, který stav osoby vůči/v kyberprostoru jednoduše indikuje (třeba ikonou zelené tečky stav „online“ a červené tečky „offline“).

Tento systém „návěští“ a indikátorů ve výsledku posiluje pocit neexistence vzdálenosti a zkracování času – avatar je nejen „na dosah“ (na obrazovce před námi), ale ještě jsme schopni ho okamžitě kontaktovat. Teorie (resp. termín) „globální vesnice“ Marshalla McLuhana (McLuhan, 2000) tento pocit blízkosti akcentuje.

Autorita:

Výše zmíněná „návěští“ a technologické pomůcky přímo odkazující na původce informace jakožto osobu v reálném světě jsou pro příjemce významným zdrojem nositelů autority. Tito původci informace jsou totiž co do svých vlastností (dat) takřka „atomární“ a nejedná se o složité konstrukty. Přesto zde existuje nebezpečí přecenění jejich významu.

Klasickým příkladem je ponechání zapnutého počítače ve chvíli, kdy je předpokládaná doba absence jen krátká. Pro příjemce situace stále vypadá stejně, nic se nezměnilo, indikátor (nositel autority) stále hlásí přítomnost v kyberprostoru, ale ve skutečnosti tomu tak není. V případě, že se opakovaně ukáže, ani tento jednoduchý technologický mechanismus není u daného člověka spolehlivý, má to zpětně vliv na celé hodnocení mechanismu návěští u dané osoby nebo nedůvěry v tyto mechanismy obecně.

3.4. *Extenze a nové smysly*

Mezi diskutovaná témata ve spojitosti s novými trendy v komunikaci a kyberprostorem patří problematika komunikace tváří v tvář (F2F nebo též „face-to-

⁴⁶ Instant Messaging čili aplikace umožňující okamžité zasílání zpráv

face“), čili nahrazování fyzického setkání komunikací „virtuální“, nebo třeba vlivy IM a chatu. Nelze si přitom nevšimnout rétoriky těchto diskuzí, dichotomie „staré“ vs. „nové“, kdy zejména komunikace F2F je považována za výrazně komplexnější a efektivnější.

Jedná se ale o pohled velmi zavádějící, o archaické pojetí odvozené od základních pěti smyslů lidského těla. Od chvíle, kdy se technologie⁴⁷ staly (možným) mezičlánkem v komunikaci (nejen) mezi lidmi, ale i mezi avatary, kdy se staly vpravdě extenzí člověka, je nutné tyto „nové orgány“ nebo vylepšení orgánů akceptovat a redefinovat způsoby komunikace jako takové.

Pokud použijeme McLuhanem pojmenovanou „metodu“ zpětného zrcátka (McLuhan, 2000), tedy pohled na současné technologie očima včerejška, pak technologie proměňují **smysly** zejména tím, že:

- „vylepšují smysly“, nabízejí nové možnosti skrze „staré“ rozhraní smyslů (např. termovizor převádějící tepelné záření na okem viditelné barevné spektrum),
- mění cíl – zaměření smyslů – podle kontextu (např. od celého člověka k jím napsanému textu, jeho hlasu a/nebo např. profilu v kyberprostoru) a
- mění míru zapojitelnosti smyslů, a to zejména v souvislosti s technologickým specifíkem použitého média (např. nelze cítit textový chat, lze jen číst).

Ve výsledku nejsou např. dioptrické brýle pouhou korekcí zraku, jsou volitelnou extenzí smyslu (zde zraku); umožňují zcela změnit vnímání světa kolem pouhým jejich nasazením nebo sundáním – mění interpretační rámec původců informace. Šedo-rudá mlha je tak např. díky technologii změněna na složitý červeno-bílý vzor ubrusu (brýlemi) nebo na změť vláken (mikroskopem). Všechny tři

⁴⁷ Nejedná se o technologie ve smyslu techniky (nebo lépe hardware), ale o souhrné pojmenování pro libovolné artefakty; tj. od brýlí přes kolo a auto po hardware, software nebo jejich kombinace.

pohledy jsou přitom umožněny jediným smyslovým rozhranním – okem/očima – a všechny tři se vztahují k jedinému shluku původců informace, jen s jinou mírou podrobnosti vnímání.

Podobným způsobem jsou pak změněny orgány „ne-smyslové“, konkrétně efektory. Kromě možnosti manipulovat s extenzemi samotnými, umožňují i zasahovat do konfigurace jejich vlastností.

Jak již bylo zmíněno, díky kyberprostoru je umožněn přístup k obsahu uloženému kdekoli na síti. Je možno ovládat virtuální objekty (např. polohu počítačové myši na obrazovce pomocí tzv. „vzdálené plochy“, obecněji specifické datové toky) a skrze ně objekty „reálné“ – od CD mechaniky a kamery po dveře nebo průzkumné vozidlo na Marsu. Extenze se tedy netýká jen našich smyslů a orgánů, jde za jejich hranice, za hranice našeho těla a reálného světa, jak ho identifikujeme nyní.

Dualita „reálné“ (fyzické) a „virtuální“ vznikla právě díky snaze bránit a vymezit svět pomocí smyslů a těla. Náhled skrze extenze nicméně ukazuje na neexistenci takto striktního rozdělení, když pouze tvrdí, že se rozšířily možnosti. Že např. využitím obrazovky (extenze zraku) lze vidět neomezeně daleko nebo že lze vidět to, co by jinak vidět být nemohlo, např. virtuální svět; podobně: pomocí myši a klávesnice že lze změnit polohu myši, poskládat z virtuálních písmen virtuální slovo, nechat tiskárnu potisknout papír nebo pohnout svým avatarem ve virtuálním světě, tj. stát se původcem změny.

Míra propojenosti je přitom dnes již tak vysoká, že dvě zmíněné kategorie (reálné a virtuální) hrají roli jen tehdy, kdy dochází k přechodům mezi nimi, tj. tam, kde jsme nuceni řešit kompatibilitu. Tato kompatibilita je ale běžná i v rámci jen jedné vrstvy světa. Můžeme tedy rozlišit „horizontální“ a „vertikální“ kompatibilitu. Příkladem může být mříž, která nám brání projít (horizontální čili reálná nekompatibilita), hypertextově propojené webové stránky (horizontální čili virtuální kompatibilita) nebo přehrání hudby z počítače (vertikální kompatibilita mezi elektronickými daty a jejich přehráním pomocí analogové reprosoustavy).

Schéma 12. – Horizontální a vertikální kompatibilita (čili kompatibilita v rámci jednoho světa a skrze rozhraní)

Od kompatibility přitom můžeme odvodit prostupnost, resp. podmínky, které je nutno splnit, aby byly světy prostupné.

V souvislosti s výše uvedeným bodovým výčtem je nutno doplnit, že kompatibilita se dotýká zejména dvou posledních bodů – změny zaměření a míry zapojitelnosti smyslů. Se změnou vrstvy světa se totiž mohou měnit základní principy sebeprezentace, projevy chování, pohybu a interakce se světem, což má nutně za následek rekonfiguraci vnímání a způsobu reakce/aktivity. Od vnímání trojrozměrného okolí pracovního stolu se plynule rekonfiguruje vnímání na dvojrozměrné vnímání obrazovky počítače a obsahu v ní, až se třeba opět vnoříme do (pseudo)trojrozměrného prostředí virtuálního světa, tj. online hry nebo rozhraní pro 3D modelování. V základu stále stejné smysly a efekty přitom několikrát změni technologické extenze a tedy i „modus úrovně existence“. V tomto případě platí, že „cesta není cíl, cesta je způsob“, tj. že akumulace extenzí je jen prostředkem překonání nekompatibility na cestě k cíli.

Autorita:

Mohou se extenze stát nositeli autority?

Ne, nemohou, protože jsou rozšířením smyslů, které také nespádají do této kategorie (viz vysvětlení výše).

3.5. A2A

Důležitým aspektem je „zrození“ komunikace A2A (avatar-to-avatar), a to jako svým způsobem transformace, resp. opět extenze, osoby jako celku do „virtuálního“ elektronického prostředí. Přesto však zůstává nezpochybněn vztah avatar-osoba.

Autorita:

S ohledem na autoritu a její nositele přitom není tento posun nikterak významný. Nositelem autority může být kterýkoli původce informace bez ohledu na jeho „fyzickou“ podstatu; osoba, avatar, text, instituce ad. – každý původce musí splňovat pouze základní podmínky: schopnost vypovídat a dále odkazovat. Míra „původnosti“ a fakt, kdo/co byl/o původcem je v daném kontextu irelevantní – tyto atributy jsou důležité pro fázi tázání se, nikoli již pro výsledek, kdy jsou původci označeni jako nositelé autority.

Autorita F2F komunikace tak nikterak neklesá na významnosti, nicméně je co do objemu potlačena díky své lokálně-regionální vazbě, tj. díky mocenské bariéře geografické závislosti. Technologický rámec síťových médií ji pak v současné době supluje skrze A2A komunikaci, která je naopak co do objemu – i díky prostupnosti prostředí – na vzestupu, jak můžeme vidět na příkladech sociálních sítí, komunitních webů, blogů a elektronického publikování obecně .

Autorita:

Může se avatar stát autoritou?

Ano, samozřejmě, má potenciál poskytnout stejně relevantní informace, jako kterýkoli jiný reálný člověk – protože předpokládáme, že se za avatarem skrývá člověk. Není ale výjimkou, že jednoho avatara sdílí např. celá jedna instituce nebo několik lidí společně.

Problém identifikace původu avatara, třeba pro zjištění kulturně-politického pozadí, nebo v souvislosti s trestným činem, je přitom ne nepodobný snahám v reálném světě. Ve virtuálním světě lze nicméně některé charakteristiky avatara nastavit jediným kliknutím a tuto novou roli následně bez problémů přijmout, což je rozhodně pohodlnější způsob, než ve světě reálném (např. změna barvy kůže nebo celkového vzhledu atp.)

Volně vzato, za avatar můžeme teoreticky považovat i osobní www stránky lidí, se kterými jsme se nikdy fyzicky nepotkali a přesto

jsme s nimi např. v emailovém kontaktu. Datová stopa, kterou za sebou každý v kyberprostoru nechává, je svým způsobem též avatarem.

3.6. Zahlcení

Výsledkem možnosti neomezeně publikovat (a komunikovat) v kombinaci s probíhajícím procesem digitalizace a zpřístupnění nového a nového materiálu je bezpochyby přesycení kyberprostoru. Nicméně, díky nehomogenitě kyberprostoru, existenci různých míst v něm, se toto přesycení neprojevuje plošně.

(Zdánlivá) Neexistence času a prostoru se týká pouze transakčních extenzí člověka, pouze hlediska globální výměny původců informace v rámci sítě. Úroveň interpretační a primární fungování efektorů nebylo takto fatálně ovlivněno. V praxi to znamená následující problémy:

- aktuální stav míry a typu zapojení do sítě je nutné nějakým způsobem navenek prezentovat, a to nejlépe u všech prvků sítě, aby se předešlo zbytečnému čekání na odezvu,
- možnost odpovědi je limitována kapacitami na přísně lokální úrovni, a to i přes využití extenzí; tento problém se projevuje zejména v případě výměny psaného textu, tj. při tvorbě a formulaci textu pro účely jeho dalšího šíření; a
- interpretační schopnosti, možnosti analýzy a zjištění kontextu, mají podobně striktně lokální charakter.

Můžeme tedy říci, že padly bariéry vnímání a možnosti oslovit, ale zůstaly zachovány limity kapacity odezvy. Kdyby součástí Internetu byli jen lidé, nemuselo by jít o významné zjištění. Ale Internet tvoří hlavně „obsah“ ve formě statických nebo dynamických objektů a „generující automaty“, ať již reaktivní nebo proaktivní aplikace. Každý uživatel, každý, kdo využije možností extenze do kyberprostoru, je v maximální míře napadnutelný, a to s minimální možností obrany.

Je schopen registrovat desítky či stovky podnětů najednou, ale jejich interpretace (včetně procesu eliminace některých původců informace) zabírá tím více času, na čím více podnětů musí reagovat.

Např. po navštívení jediné www stránky, jejíž načtení trvá desetinu vteřiny, je zavalen desítkami reklam kolem hlavního textu i přímo v něm – takže stráví jejím čtením mnoho minut; podobně uživatelé mohou přijít desítky či stovky emailů denně, ale většina bude spam – a opět, on se bude muset probírat všemi z nich a třídit; příkladem je i vyhledávání na Internetu, kde při použití vyhledávače (search-engine) může být výsledkem i několik desítek či stovek tisíc odkazů, kdy alespoň některé z nich opravdu budou relevantní; v neposlední řadě se při používání IM (instant messaging = aplikace/systém umožňující okamžitou výměnu zejména textových zpráv) projevují kapacitní limity rychlosti tvorby textu zprávy, tj. zpráva od někoho se objeví okamžitě, ale napsání textu trvá (nepřiměřeně) déle, což vyvolává místo pocitu plynulé diskuze pocit diskuze „skokové“ (obdržím, píšu, odešlu, čekám na odpověď).

Autorita:

Mohou být stroje autoritami?

Ano, mohou. Stačí, aby v rámci konkrétního svého programu plnili roli „zásobovače“ informacemi, tedy aby šlo např. o webový server nebo dokonce jen o malou aplikaci typu RSS čtešča. Nehledě na mnohem ambicióznější vize sémantického webu. Zejména dnes, s rozvojem technologií a techniky, kdy není nemyslitelné sestavení inteligentních robotů a umělá inteligence je běžnou součástí našeho života, se není o dalším vývoji v této oblasti třeba obávat.

3.7. Zrychlení

Nebývalý rozvoj ve všech oblastech lidského konání – zejména pak rozvoj věd, na ně napojené implementace inovací v oblasti výroby a spotřeby a v neposlední řadě i existence a rychlé proměny kyberprostoru – vede u lidí zákonitě k nárůstu pocitu „zrychlení světa“. Důvodem může být frustrace a vnitřní zmatek způsobený tlakem rychlého sledu zásadních technologických změn, které vyžadují nejen

pořízení výrobků/produktů, ale – a to především – osvojení principů jejich fungování, tj. změnu chování a učení a vzdělávání se bez ohledu na věk.

Tento posun k nutnosti celoživotního vzdělávání je zřejmý, stejně jako problematika opačná, tedy „slepé fascinace technologií“, a to v kontextu absence konkrétního cíle k čemu technologii využít.

Teorie šíření inovací (viz výše) přitom oba tyto póly zná a má pojmenovány. Problémem v kontextu šíření inovací ale není neexistence osob dané kategorie v populaci, ale jejich „lokální nedostatek“ zapříčiněný heterogením prostředím.

3.8. Transparentnost a autorství

V kyberprostoru došlo velmi rychle k překročení limitů přehlednosti, což bylo zapříčiněno zejména propojením informačních zdrojů, tedy technologií dostupnosti kteréhokoli bodu sítě (sítě původců informace) – hypertextem.

Kvantitativní nárůst ale nebyl jediným důvodem – svou roli hrálo i kvalitativní rozrůznění publikovaného obsahu, kdy možnost elektronicky publikovat razantně změnila vztahy spojené s váhou formy dokumentu (zejména co se tištěných dokumentů týká) a omezením dostupnosti zdroje počtem výtisků. Sám fakt, že technologie nedokázala udržet funkční vztah originál – kopie, že de facto popřela jedinečnost „původnosti“, že sama technologie dala vzniknout „virtuální elektronické ekonomice“ nekonečné kopírovatelnosti, vedl pochopitelně k takřka okamžité destabilizaci hodnotového žebříčku v oblasti autorství.

Forma zatížená svou ne-globalitou, závislostí na lokalitě, dává vzniknout artefaktům kombinujícím ji v konkrétním designu s obsahem, který se stává přímo abstraktním původcem informace. Kromě možnosti přímého prodeje obsahu v elektronické podobě nebo prodeje skrze (takřka) volně dostupná rozhraní elektronických obchodů a aukcí, se stále výrazněji projevuje rozdíl „forma – design – obsah“⁴⁸. Řetězec autor – vydavatel – distributor – zákazník/uživatel, který vznikl

⁴⁸ Přitom „forma“ se týká stále více jen fyzické existence, nikoli designu, což lze vidět na dostupnosti tiskových předloh (souborů ve formátu .pdf – Adobe Acrobat), které si lze – dnes již běžně – vytisknout a získat tak de facto „originální“ objekt. Případná snížená kvalita výstupu „pro

jako důsledek nemožnosti přímého kontaktu mezi autorem a „jeho publikem“ na ziskové bázi, se díky internetu stal jen jedním z mnoha možných modelů.

Autorství jako téma je tedy konfrontováno s prvky triády „forma – design – obsah“ s tím, že tyto se mohou volně spojovat i rozpojovat; „transmutace“ je přitom možná nejen díky a skrze technologie (například jako řetězec: rukopis – elektronická verze rukopisu – elektronická verze rukopisu upravená do formy pro tisk (design) – vytištěná kniha – nascanovaná kniha – vytištěná nascanovaná kniha, popř. OCR⁴⁹ verze nascanované knihy atp.), ale samozřejmě i na úrovni „rozumové“, tj. jako proces reflexe, interpretace, sdílení a šíření obsahu samotného.

Proces transmutace a fragmentace vede tedy ve svém důsledku k multiplikaci původců informace, čili k narušení kontextů a vazeb na jiné původce (události, formu, apod.). Zatímco tištěný sborník – vytištěný v několika desítkách takřka identických kusů – může např. dát vědět o souvislosti s konferencí v jejímž rámci vyšel, elektronická verze jednoho z příspěvků v něm zveřejněném nebo jen úryvek z takového příspěvku přepsaný může podat zcela jiný pohled na téma, kterému se věnuje. Podobně se citační pravidla zaměřují na správné odkázání na libovolný transmutovaný zdroj (na libovolného původce informace); ne na autora a jeho znalost fixovanou skrze obsah, ale na obsah v jakémkoli podobě. Tento postup pak jen dále zamlžuje, znepřehledňuje internet, zaplňuje ho částmi obsahu se zdánlivě stejnou výpovědní hodnotou vztaženou k autorství/autorovi jako pojítku.

Autorita:

V tradičním pojetí byly vždy zdroji informací tištěné dokumenty, stejně jako orální tradice. V dnešní době se tento krátký výpis ještě rozšířit o elektronické zdroje a dokumenty. Jsou však stále ještě autoritami?

web“ je pak ve většině případů daní za nedostatečnou technologickou úroveň internetu co se týče přenosových a depozitních kapacit, ne „trestem“ za stažení si objektu zdarma.

⁴⁹ OCR = „Optical Character Recognition“ (optické rozpoznání znaků čili převod z analogové do digitální formy)

Jisté je, že z mnohých zmíněných zdrojů se dnes již staly artefakty, tedy spíše než k informování slouží pro estericko-kulturní obohacení. Není tedy pravděpodobné, že by jako médium zcela zanikly, zákonitě však budeme svědky bouřlivého vývoje na poli autorského práva a copyrightu obecně.

3.9. Network society – dynamika proměny vazeb

Koncept „network society“ (Castells, 2004) čili „síťové společnosti“ vychází z modelu společnosti jako sítě uzlů (nods) a jejich vazeb. Základní charakteristikou takové sítě je pak její neustálá proměnlivost, rekonfigurace vazeb. Provázanost vazbami přitom netvoří pevně danou (např. hierarchickou) strukturu; vazby se tvoří a zanikají s ohledem na aktuální potřeby, a tedy i efektivně. Jednotlivé uzly přitom ale ve své symbolické rovině nemusí zastupovat osoby, systém síťových vazeb lze aplikovat na libovolné vztahy různých ve společnosti působících entit.

Důležitou roli v takto propojené společnosti přitom hraje právě „reaktivní dynamika“ celé sítě, přičemž reakce sítě může být výsledkem jak aktuálního podnětu od libovolného uzlu sítě, tak např. reakcí na očekávání nebo ozvěnu minulosti.

K charakteristice pak patří i „nemožnost nekomunikovat“ se sítí (Watzlawick, 2000), přičemž i vydělení ze sítě, zdánlivé přetrhání všech vazeb, je ve výsledku identifikovatelné jako „existence neexistence vazeb“, tj. jako typ vazby. Tento fenomén reflektuje i Naomi Kleinová v knize „Bez loga“ (Kleinová, 2005), když upozorňuje na mechanismy nedovolující vymanit se ze závislosti na značce a (v širším slova smyslu) životnímu stylu, protože jakýkoli nový přístup začíná být ihned schématicizován, a tedy i do jisté míry formalizován; přestává být nezávislým.

Přesto má oslabení vazeb vůči zbytku sítě ve svém důsledku katastrofální následky, a to zejména proto, že vede k izolaci, ztrátě vlivu na podobu sítě a možnosti být jí obohacen. Přitom zapojení do sítě v jednom okamžiku neznamená žádnou záruku, že tomu tak bude i v okamžiku dalším, právě naopak – jen změna podoby vazeb sítě je zaručena. Do tohoto schématu se samozřejmě promítá i koncept šíření inovací, principy kritického množství a „S-křivky“.

Autorita:

Síťový princip není ani dobrý ani špatný – mezi jeho hlavní vlastnosti sítě patří konfigurovatelnost sítě a flexibilita. Zdánlivě jdou tyto dva principy proti sobě – ve výsledku jsou jeden na druhém de facto závislí. Konfigurovatelnost jako kdyby odkazovala na možnost (jednoduše) dosáhnout kýžené konfigurace sítě proti vůli jejích uzlů a vazeb, zatímco flexibilita je brána jako pozitivní vlastnost směrem k odolnosti vůči vnějším vlivům skrze přizpůsobení a včasnou reakci.

3.10. *Ponechání otevřenosti v pevně daném rámci – „web 2.0“ a sociální sítě*

Fenoménem několika posledních let je nárůst počtu technologií (ve smyslu „systémů“) postavených na koncepci „Web 2.0“. Tímto termínem se nejčastěji označuje změna orientace tvůrce a provozovatele technologie „od obsahu k formě“, tj. k rámci, otevřenému prostoru, v němž je uživateli ponechána maximální volnost, a to zejména

- volnost v produkci a/nebo prezentaci původců informace a
- volnost interakce s dalším uživatelem (skrze rozhraní).

Přitom prezentovaným obsahem je často primárně tzv. „profil“, tedy soubor dat o uživateli samotném, a dále „stopa“, kterou po sobě zanechává tím, jak se v daném systému chová a pohybuje. Profil pak samozřejmě může obsahovat i výsledky intelektuální (digitalizované nebo a priori elektronické) produkce – viz např. systém DeviantArt (<http://deviantart.com/>) zaměřený na uměleckou komunitu nebo YouTube.com (<http://www.youtube.com/>) s obecnějším zaměřením dle typu prezentovaného obsahu – video.

Paradoxně je tedy vytvářeno pouze prostředí, je definován specifický „svět“ a jeho formální pravidla. Jsou to sami uživatelé, ti, kteří se rozhodnou „narodit se“, začít pro daný systém existovat, kteří daný virtuální svět naplňují, oživují, zbavují ho původní prázdnoty, naplňují daty. Postupně se skrze profily a zanechané stopy (např. skrze komentáře, diskuze, hodnocení, propojení se s dalšími profily/uživateli vazbami typu „přítel“ nebo „obdivovatel“ apod.) sama vytváří (virtuální) sociální síť

– (virtuální) komunita, resp. komunity – síť reprezentovaná vztahy dat (stop), které jsou ve skutečnosti příznaky chování skutečných lidí.

Zde je nutné si uvědomit, že profily (popř. avataři, pokud se jedná o 2D či 3D prostředí) jsou vždy živými lidmi, že jde o způsob extenze člověka do daného světa/systému; zanechaná stopa je stopu aktivity člověka a profil tedy plní roli identifikační a integrační. Termín „sociální síť“ toto chápání jen upevňuje – všimněme si, že není používán pojem „síť sociálních vztahů“, že identita (ve formě uzlu sítě) je integrální součástí sítě.

Autorita:

Může se sociální síť stát autoritou?

Ano, teoreticky se může stát autoritou, ale je pravděpodobné, že se tak stane spíše skrz uživatele nebo skupiny uživatel těchto služeb a aplikací. Důvodem je fakt, že sociální síť jako taková, bez lidí, není nositelem žádné informace, je opět jen kódem. Teprve lidé ji svými aktivitami a vzájemnou interací oživují. Rozhodně se však může stát autoritou co se týče norem, zejména norem fungování uvnitř dané komunity.

3.11. Síla kooperace čili kolaborativní principy sítě

Síť ale nemusí fungovat jen na principu komunity, skrze hodnocení a komentování, objevování a přidávání nového (ale neměnného) obsahu.⁵⁰ Příkladem jsou technologie postavené na kolaborativním principu tvorby obsahu, konkrétně pak princip „wiki“, který do značné míry reprezentuje projekt „otevřené encyklopedie“ Wikipedia (<http://wikipedia.org/>, česká varianta známá pod názvem Wikipedie dostupná na: <http://cs.wikipedia.org/>).

Principem wiki je umožnit modifikovat obsah webu, a to co možná nejrychleji a bez omezení, tj. změnit pohled na webovou stránku jako na cosi „nezměnitelného“ a (v jistém slova smyslu) tradičního. Jde tedy primárně o

⁵⁰ Taxonomie virtuálních komunit viz např. Andrea Ciffololli (Ciffololli, 2003).

technologii umožňující změnu, která se v praxi osvědčila právě v oblasti „produktivních“ – na tvorbu textového obsahu zaměřených – síťových aplikací.

Rozdíl mezi komunitní sítí a wiki je patrný zejména co se týče primárního cíle – zatímco u „neproduktivních“ síťových aplikací (komunit) je hlavním cílem komunikace mezi uživateli a obsah profilu slouží jako podklad pro tuto komunikaci, u kolaborativních systémů (wiki) je cílem tvorba obsahu a komunikace slouží převážně ke koordinaci a řešení problémů. I zde ale může hrát profil výraznou roli, protože zařazuje uživatele/osobu do širšího kontextu, a to zejména co se týká kvalifikace a odbornosti. Ta může být prokázána skrze afiliaci a/nebo je patrná ze zanechaných stop v systému, např. změn provedených v heslech Wikipedie.

I zde samozřejmě funguje vazba na kritické množství, a to zejména s ohledem na „samoopravné“ funkce v rámci wiki. Protože může být jakýkoli obsah kdykoli a kýmkoli změněn, je nutné věnovat všemu obsahu „dostatečnou“ (ve smyslu průběžnou) pozornost, tj. stále hlídat prezentovaný obsah před chybami nebo záměrnými útoky. Takové fungování je ale možné – má-li být využita síla síťového prostřední a ne angažován centrální „hlídač“ – jen v případě, že se o tuto funkci podělí dostatečné množství uživatelů, ideálně s dostatečně rozmanitým a kvalitním znalostním zázemím. Pokud se takové množství nepodaří dosáhnout, angažovat, vznikají „zóny“ nestejně kvalitních a nestejně aktualizovaných obsahů.

Autorita:

Podobně jako u sociálních sítí, i prostředí wiki má potenciál stát se autoritou pro ty, kteří se aktivně podílejí na vytváření a udržování obsahu wiki. Zde je ale autorita odvozena spíše od „poselství“ té které wiki, od pravidel pro přispívání do ní, což je spojeno právě s primárním účelem – konstruktivně a společně tvořit, ne „pouze“ socializovat.

3.12. Kontext proměny médií

V předchozích kapitolách jsem se ve zkratce věnoval několika klíčovým oblastem, kde v současné době dochází díky technologiím a změně sociálního klimatu k rychlému vývoji a kde lze spatřovat přicházející nové trendy.

Poznámky k tématu autority, které byly připojeny, lze vidět jako vazbu na širší kontext kyberprostoru a médií, tedy výměny informací v nejširším slova smyslu. Ačkoli není autorita jako téma středobodem současného zájmu, je zřejmé, že má co říci v otázkách, které jsou nyní na pořadu dne.

Závěr

Ve své práci jsem se zaměřil na tři větší oblasti zkoumání. První byla věnována obecnému konceptu a chápání informací a znalostí; druhá vedla ke zkoumání autority v rámci specifického náhledu, skrze model s autopoietickými prvky. A konečně ve třetí části sloužila autorita jako jeden z možných úhelných kamenů při zkoumání celospolečenských jevů spojených se změnami médií a technologií.

Na závěr bych rád podotkl, že autoritu by bylo samozřejmě možno zasadit do zcela jiných souvislostí, zejména do kontextu sociální interakce nebo vedení lidí (leadership). Nicméně skutečnost, že existuje i autorita spojená s informacemi a tázáním se po podstatě světa, ne pouze a jenom autorita spojená s tématem moci, je myslím nutné zdůraznit a nenechat zapadnout.

Seznam schémat

Schéma 1. – Vlivy na příjemce	4
Schéma 2. – Rozdíl zprávy a informace.....	5
Schéma 3. – Vickeryho model a model znalostní	8
Schéma 4. – Model vzniklý syntézou	8
Schéma 5. – Oblast autority a autoritní informace	14
Schéma 6. – Proces přiřazení autority – fáze 1.....	17
Schéma 7. – Proces přiřazení autority – fáze 2.....	17
Schéma 8. – Průběh inovace– celkový počet a přírůstek v závislosti na čase.	23
Schéma 9. – Průběh bez existence simulacra a v okamžiku, kdy simulacrum působí skrze pozměněné informace přímo na znalosti	25
Schéma 10. – Rozdíl mezi simulacrem a předsudkem	26
Schéma 11. – Diagram příčinných vazeb – posilování nositele autority a rozšiřování oblasti jeho autority.....	28
Schéma 12. – Horizontální a vertikální kompatibilita (čili kompatibilita v rámci jednoho světa a skrze rozhraní)	39

Seznam použité literatury

ARENDOVÁ, Hannah. 1994. *Krize kultury*. Praha : Mladá fronta, 1994.

ISBN 80-204-0424-4

AMERI, Farhad a DUTTA, Deba. 2005. *Product Lifecycle Management: Closing the Knowledge Loops*. Computer-Aided Design & Applications, 2005, No.5, Vol.2, p. 577-590

BARABÁSI, Albert-László. 2005. *V pavučině sítí*. V Praze ; a Litomyšli : Paseka, 2005. ISBN 80-7185-751-3

BAUDRILLARD, Jean. 2001. Simulations and Simulacra. In POSTER, Mark (ed.). *Jean Baudrillard : selected writings*. Stanford : Stanford University Press, 2001, s. 169-187. ISBN: 0-8047-4273-1.

BAWDEN, David. 2007. *How will we look in 2030 : the next two decades for LIS*.

[ppt prezentace] 2007. [cit. 2007-12-05]. Dostupný též na www:

<http://uisk.ff.cuni.cz/dwn/1003/2735cs_CZ_bawden%20prague%20talk.ppt>

- BENKLER, Yochai. 2006. *The wealth of networks : how society production transforms markets and freedom*. New Haven, London : Yale University Press, 2006. Dostupný na www:
<http://www.benkler.org/wealth_of_networks/index.php?title=Download_PDFs_of_the_book>
- BINARY digit. 2007. In *Wikipedia*. [online]. 13:42, 7 December 2007 [cit. 2007-12-09] Dostupný na www:
<<http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Bit&oldid=176361221>>
- BUCKLAND, Michael. 1991. *Information as thing* [online]. 1991. [cit. 2007-12-05]. Dostupný na www:
<<http://people.ischool.berkeley.edu/~buckland/thing.html>>
- BELKIN, Nicholas J. et al. 1995. *Cases, scripts and information seeking strategies : On the design of interactive information retrieval systems*. 1995. Expert Systems with Applications. 1995, no. 9. Dostupný na www:
<<http://www.scils.rutgers.edu/~belkin/articles/eswa.pdf>>
- BĚLOHRADSKÝ, Václav. *Postmodernizace : narativní definice pomoci McLuhanových mýtů*. [cit. 12.5.2003]. Dostupný na:
<<http://www.multiweb.cz/hawkmoon/postmodernizace.htm>>

BRDIČKA, Bořivoj. 2003. *Role internetu ve vzdělávání : studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce*. Kladno : AISIS, 2003.

Dostupný na www: <<http://it.pedf.cuni.cz/~bohr/role/ka94.htm>>.

ISBN 80-239-0106-0.

BROOKS, Terrence A. 2004. *The nature of meaning in the age of Google*.

Information Research [online]. April 2004, 9(3), paper 180 [cit. 2006-11-12].

Dostupný na www: <<http://InformationR.net/ir/9-3/paper180.html>>.

CASTELLS, Manuel (ed.). 2004. *The Network Society : A Cross-cultural*

perspective. Cheltenham, Northampton : Edward Elgar, 2004.

ISBN: 1-84542-435-2

CAPURRO, Rafael. 2007. English Homepage [online]. 2007, November 11 [cit.

2007-12-05]. Dostupný na www: <<http://www.capurro.de/home-eng.html>>

CEJPEK, Jiří. 1998. *Informace, komunikace, myšlení : Úvod do informační vědy*.

Praha : Karolinum, 1998. 179 s. ISBN 80-7184-767-4

CIFFOLOLLI, Andrea. 2003. *Phantom authority, self-selective recruitment and retention of members in virtual communities : The case of Wikipedia*. First

Monday [online]. December 2003, volume 8, number 12 [cit. 2007-12-05].

Dostupný na www:

<http://firstmonday.org/issues/issue8_12/ciffolilli/index.html>.

CUBITT, Sean. *Simulation and Social Theory*. London : Sage Publications, 2001.

ISBN 0-7619-6110-0

DEAN, Jodi. *Multiple Reality*. 2001. Dostupný na www:

<http://www.cybergrain.com/remediality/jodi_dean.pdf>

DEIBERT, Ronald J. 1997. *Parchment, Printing, and Hypermedia :*

Communication in World Order Transformation. New York : Columbia

University Press, 1997. ISBN 0-231-10713-7

DOMINICK, Joseph R. *The Dynamics of Mass Communication*. New York :

McGraw-Hill, 1994. 616 s. ISBN 0-07-017882-8

DRAGOMIRECKÝ, Andrej. *Informační teorie psychiky*. Praha : Stratos, 1994. 136

s. ISBN 80-900309-3-9

EDMUNSON, William A. *Social Meaning, Compliance Conditions, and Law's Claim to Authority*. [online]. [cit. 2006-11-12]. Dostupný na www: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=177709.

EVERETT Rogers. 2007. In *Wikipedia*. [online]. 00:24, 8 November 2007 [cit. 2007-12-05] Dostupný na www: http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Everett_Rogers&oldid=169993856#Diffusion_of_Innovations

FLUSSER, Vilém. 1994. *Za filosofii fotografie*. Praha: Hynek, 1994. 75 s. ISBN 80-85906-04-X

FLUSSER, Vilém. 2001. *Do universa technických obrazů*. Praha : OSVU, 2001. ISBN 80-238-7569-8

FRASER, Nancy. 2005. *Transnationalizing the Public Sphere*. Republicart [online]. 2005, 3 [cit. 2006-11-12]. Dostupný na www: http://www.republicart.net/disc/publicum/fraser01_en.htm.

GADAMER, Hans-Georg. 2004. *Truth and Method*. Continuum International Publishing Group, 2004. Část dostupná na www:

<<http://books.google.com/books?id=0Jm2P3di32YC&>>.

ISBN 082647697X.

GALATÍK, L. 2002. Sociální systémy očima představitelů vybraných systemických myšlenkových proudů. In *Nové myšlení v podnikání a managementu*, 15.-17. 5.

2002, Praha. Dostupný na [www](http://www.conference.systemic.cz/archive/cze/textbook2002/galatik1.pdf):

<<http://www.conference.systemic.cz/archive/cze/textbook2002/galatik1.pdf>>

GOLDER, Scott A., HUBERMAN, Bernardo A. 2005. *The Structure of Collaborative Tagging Systems*. Arxiv [online]. 18 Aug 2005 18:34:19 GMT

[cit. 2006-11-12]. Dostupný na [www](http://www.arxiv.org/ftp/cs/papers/0508/0508082.pdf):

<<http://arxiv.org/ftp/cs/papers/0508/0508082.pdf>>.

GROGAN, Sarah. 2000. *Body image : psychologie nespokojenosti s vlastním tělem*.

Praha : Grada Publishing, 2000. 184 s. ISBN 80-7169-907-1

HAGEN, J.H.; DOBRATZ, S; SCHIRMBACHER, P. 2003. *Electronic Theses and Dissertations Worldwide : Highlights of the ETD 2003 Symposium*. D-Lib

Magazine [online]. 2003, vol. 9, no. 7/8 [cit. 2006-03-30]. Dostupný z WWW:

<<http://www.dlib.org/dlib/july03/hagen/07hagen.html>>.

ISSN 1082-9873.

HAYLES, N. Katherine. 1999. *How we became posthuman — virtual bodies in cybernetics, literature, and informatics*. Chicago : The University of Chicago Press, 1999. ISBN 0226321460.

HEIMS, S. J. 1993. *Constructing a Social Science for Postwar America : The Cybernetics Group 1946-1953*. Cambridge : MIT Press, 1993. ISBN 026258123X.

HORROCKS, Christopher. 2002. *Marshall McLuhan a virtualita*. Praha : Triton, 2002. 77 s. ISBN 80-7254-269-9

HUEBNER, Jonathan. 2005. *A Possible Declining Trend for Worldwide Innovation*. Technological Forecasting & Social Change. Sept 2005. Dostupný na www: <<http://accelerating.org/articles/InnovationHuebnerTFSC2005.pdf>>

HUME, David. 1972. *Zkoumání lidského rozumu*. Praha : Svoboda, 1972. 223 s.

CHRISTIANO, Tom. 2004. Authority. In ZALTA, Edward N. (ed.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2004 Edition)* [online]. 2004 [cit. 2007-12-

10]. Dostupný na www:

<<http://plato.stanford.edu/archives/fall2004/entries/authority/>>.

CHRISTIE, Matt. 2005. *The stakes of simulation*. Long-Sunday.net [online].

September 16, 2005 [cit. 2007-12-10]. Dostupný na www: <http://www.long-sunday.net/long_sunday/2005/09/dangers_of_simu.html>.

INFORMATION theory. 2007. In *Wikipedia*. [online]. 15:34, 30 November 2007

[cit. 2007-12-09] Dostupný na www:

<http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Information_theory&oldid=174843987>

INGWERSEN, P. 1996. *Cognitive perspectives of information retrieval interaction*

: *Elements of a cognitive IR theory*. Journal of documentation. 1996, vol. 52, no. 1, s. 3-50.

KEEN, Andrew. 2007a. *The Anti Web 2.0 Manifesto* [online]. 2007-08-05 [cit.

2007-12-05]. Dostupný na www: <<http://www.virtueelplatform.nl/article-4224-en.html>>

KEEN, Andrew. 2007b. *The Cult of the Amateur : How Today's Internet is Killing*

Our Culture. New York : Doubleday, 2007. Částečně dostupný na www:

<<http://ajkeen.com/e.htm>> ISBN 978-0-385-52080-5.

KLEINBERG, Jon M. *Authoritative Sources in a Hyperlinked Environment*.

[online]. [cit. 2007-12-10]. Dostupný na www:

<<http://www.cs.cornell.edu/home/kleinber/auth.pdf>>.

KLEINOVÁ, Naomi. 2005. *Bez loga*. Praha : Argo, Dokořán, 2005.

ISBN 80-7203-671-8

KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)

[online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2003. Dostupný na www:

<<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd>>

LAMPA, Graham. 2004. *Imagining the Blogosphere : An Introduction to the*

Imagined Community of Instant Publishing. Into the Blogosphere: Rhetoric,

Community, and Culture of Weblogs [online]. 2004, June 7. [cit. 2007-12-10].

Dostupný na www:

<http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/imagining_the_blogosphere.html>.

LESSIG, Lawrence. 1999. *Code and other laws of cyberspace*. New York : Basic

Books, 1999. ISBN 0-465-03913-8

LÉVY, Pierre. 2000. *Kyberkultura : zpráva pro Radu Evropy v rámci projektu "Nové technologie: kulturní spolupráce a komunika"*. Praha : Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0109-5

LUHMANN, Niklas. 1992. *The Concept of Society*. Thesis Eleven, 1992; vol. 31, p. 67-80. DOI: 10.1177/072551369203100106

LUHMANN, Niklas. 2006. *Sociální systémy : nárys obecné teorie*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006. ISBN 80-7325-100-0

MARLOW, Cameron. 2004. *Audience, structure and authority in the weblog community*. [online]. 2004. [cit. 2007-12-10]. Dostupný na www: <<http://alumni.media.mit.edu/~cameron/cv/pubs/04-01.pdf>>.

MARSHALL, McLuhan. 2000. *Člověk, média a elektronická kultura : výbor z díla*. Praha : Jota, 2000. ISBN 80-7217-128-3

MEYER, Jon. 2007. *Remediality : Manhattan-based new media theory reading group*. Cybergrain.com [online]. 2007. [cit. 2007-12-10]. Dostupný na www: <<http://www.cybergrain.com/remediality/>>.

MORVILLE, Peter. 2005. *Authority*. Semantic Studios [online]. October 11, 2005

[cit. 2006-11-12]. Dostupný na www:

<<http://www.semanticstudios.com/publications/semantics/000057.php>>.

POSTER, Mark. 1990. *The mode of information : Poststructuralism and Social Context*. Chicago : University of Chicago Press, 1990. ISBN 0-226-67596-3.

RIEH, Soo Young, BELKIN, Nicholas J. 1998. *Understanding Judgment of Information Quality and Cognitive Authority in the WWW*. In PRESTON, Cecilia M. (ed.) *Proceedings of the 61st Annual Meeting of the American Society for Information Science (ASIS)*. October 24-29, 1998. s. 279-289. Dostupný na www: <<http://newweb2.si.umich.edu/rieh/papers/asis98.pdf>>. ISBN 1-57387-066-8.

ROGERS, Everett M. 2003. *Diffusion of Innovations*. New York, NY: Free Press, 2003. ISBN 0-7432-2209-1

RŮŽIČKA, Michal. 1993. *Informace a dobro*. Praha : JEŽEK, 1993. 82 s. ISBN 80-901625-2-5

SHANNON – Weaver model. 2007. In *Wikipedia*. [online]. 23:50, 28 June 2007

[cit. 2007-12-09] Dostupný na www:

<http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Shannon%E2%80%93Weaver_model&oldid=141280599>

SHANNON'S source coding theorem. 2007. In *Wikipedia*. [online]. 03:55, 3

December 2007 [cit. 2007-12-09] Dostupný na www:

<http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Shannon%27s_source_coding_theorem&oldid=175408782>

STODOLA, Jiří. 2007. *Informace a pravda*. Ikaros [online]. 2007, roč. 11, č. 1 [cit.

2007-12-11]. Dostupný na www: <<http://www.ikaros.cz/node/3797>>. URN-

NBN:cz-ik3797. ISSN 1212-5075.

SMART, John. 2005. *Measuring Innovation in an Accelerating World : Review of*

"A Possible Declining Trend for Worldwide Innovation," Jonathan Huebner, Technological Forecasting & Social Change, Sept 2005. Acceleration Studies

Foundation. 2005. Dostupný na www:

<<http://accelerating.org/articles/huebnerinnovation.html>>

de SOUZA e SILVA, Adriana Araujo. 2004. *From multiuser environments as*

(virtual) spaces to (hybrid) spaces as multiuser environments – Nomadic

technology devices and hybrid communication places. Dissertation (PhD in Communications and Culture). Rio de Janeiro : Federal University of Rio de Janeiro, School of Communications, 2004. Dostupný na [www](http://www.souzaesilva.com/research/phd/SouzaeSilva_Dissertation.0510.pdf):
<www.souzaesilva.com/research/phd/SouzaeSilva_Dissertation.0510.pdf>

SPINK, Amanda a COLE, Charles (editoři). 2005. *New Directions in Cognitive Information Retrieval*. Dordrecht : Springer, 2005. ISBN 1-4020-4013-X.

ŠTOGR, Jakub. 2006. *Hledání nových cest jako neohraničený pohled na možnosti*. Ikaros [online]. 2006, roč. 10, č. 8 [cit. 2007-12-05]. Dostupný na [www](http://www.ikaros.cz/node/3568):
<<http://www.ikaros.cz/node/3568>>. URN-NBN:cz-ik3568. ISSN 1212-5075.

ŠTOGR, Jakub. 2003. *Zkreslení v nepřímé komunikaci, jejich původ a důsledky : absolventská práce*. Praha : Vyšší odborná škola škola informačních služeb, 2003. 79 s. Dostupná na [www](http://jakub.stogr.net/bc/absprace.html): <<http://jakub.stogr.net/bc/absprace.html>>.

TONDL, Ladislav. 1996. *Mezi epistemologií a sémiotikou : Deset kapitol o vztazích poznání a porozumění významu*. Praha : FILOSOFIA, 1996. 223 s.
ISBN 80-7007-076-5

TONDL, Ladislav. 1994. *Věda, technika a společnost : Soudobé tendence a transformace vzájemných vazeb*. Praha : Filosofia, 1994. 182 s.
ISBN 80-7007-051-X

TURKLE, Sherry. 1995. *Life on the screen : Identity in the age of the Internet*.
New York : Simon & Schuster, 1995.

UTZ, Sonja. *Social information processing in MUDs: The development of friendships in virtual worlds*. Journal of Online Behavior [online]. 1 (1).
Dostupný na www: <<http://www.behavior.net/JOB/v1n1/utz.html>>.
ISSN 1092-4790.

VICKERY, Brian C. a VICKERY, Alina. 2004. *Information Science in Theory and Practice*. München : K. G. Saur, 2004. ISBN 3-598-11658-6.

VYBÍRAL, Zbyněk. 2000. *Psychologie lidské komunikace*. Praha : Portál, 2000.
263 s. ISBN 80-7178-291-2

VYBÍRAL, Zbyněk. 1997. *Vymoderovaný svět : Úvahy nad vytvářením nové „reality“ aneb Co chce říci Tózan?*. Hradec Králové : KONFRONTACE, 1997.
150 s. ISBN 80-86088-01-4

WATZLAWICK, Paul, BAVELASOVÁ, Janet Beavin a JACKSON, Don D. 2000.

Pragmatika lidské komunikace : Interakční vzorce, patologie a paradoxy.

Hradec Králové : KONFRONTACE, 2000. 243 s. ISBN 80-86088-04-9

WEI, Carolyn. 2004. *Formation of Norms in a Blog Community*. Into the

Blogosphere: Rhetoric, Community, and Culture of Weblogs [online]. June 4,

2004 [cit. 2007-12-05]. Dostupný na www:

<http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/formation_of_norms.html>.

WEINBERGER, David. 2007. *Everything is miscellaneous: the power of the new digital disorder*. New York : Henry Holt and Company, 2007.

ISBN 0-8050-8043-0

WHITFORD, Josh. 2002. *Pragmatism and the untenable dualism of means and ends : Why rational choice theory does not deserve paradigmatic privilege.*

Theory and Society. 2002, vol. 31, no. 3, s. 325-363. Dostupný na www:

<<http://www.columbia.edu/~jw2212/Writing/jwTandS2002.pdf>>

ISSN 0304-2421

WOOD, Andrew F. a SMITH, Matthew J. 2005. *Online Communication: Linking Technology, Identity, and Culture*. Mahwan, Lawrence Erlbaum Associates, 2005. Dostupný na www:

<<http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=105196956>>

WOOD, George S. Wood a JUDIKIS, Juan C. 2002. *Conversations on Community Theory*. West Lafayette, Purdue University Press, 2002. ISBN 1557532117

ZINC, Chaim. 2007. *Knowledge Map of Information Science: Data, Information, Knowledge* [online]. February 2007. [cit. 2007-12-05] Dostupný na www:

<<http://www.success.co.il/is/dik.html>>

ZPĚTNÁ vazba. 2007. In *Wikipedia*. [online]. 23:19, 2. 11. 2007 [cit. 2007-12-09]

Dostupný na www:

<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Zp%C4%9Btn%C3%A1_vazba&oldid=1939583#Kladn.C3.A1_zp.C4.9Btn.C3.A1_vazba>

Evidence výpůjček

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této diplomové práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

V Praze, 14. 12. 2007.

Jakub Štogr

Jméno	Katedra / Pracoviště	Datum	Podpis